

CIVILNO DRUŠTVO U PREVENCIJI I SUZBIJANJU NASILNOG EKSTREMIZMA U SRBIJI

Ovaj projekat finansira
Evropska unija

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

316.647.7:32(497.11)
351.86::316.37(497.11)

КОСТИЋ, Бранислава

Civilno društvo u prevenciji i suzbijanju nasilnog ekstremizma u Srbiji
: Izveštaj o mapiranju / autori Branislava Kostić, Vukašin Simonović, Lana
Hoeflinger. - Novi Pazar : Kulturni centar DamaD, 2019 (Novi Pazar :
Yugoraf). - 44 str. ; 30 cm

Tiraž 150. - Напомене и библиографске референце уз текст.

ISBN 978-86-7901-063-6

1. Симоновић, Вукашин [аутор]

а) Екстремизам - Сузбијање - Србија б) Радикализам - Сузбијање -
Србија с) Људска безбедност - Србија

COBISS.SR-ID 274655244

*Ova je publikacija izrađena uz finansijsku podršku Evropske unije.
Njen sadržaj je isključiva odgovornost autora i ne odražava nužno stavove Evropske unije.*

Izdavač: Kulturni centar DamaD, Novi Pazar

Autori: dr Branislava Kostić, Vukašin Simonović, Lana Hoeflinger

CIVILNO DRUŠTVO U PREVENCIJI I SUZBIJANJU NASILNOG EKSTREMIZMA U SRBIJI

- Izveštaj o mapiranju -

Sadržaj

PREDGOVOR	5
1. IZVRŠNI SIŽE	6
2. METODOLOGIJA	7
3. KONTEKST MAPIRANJA OCD KOJE RADE U OBLASTI P/SNE U SRBIJI	10
3.1 STRATEŠKI I ZAKONSKI OKVIR ZA P/SNE I TERORIZMA	12
3.2 ZVANIČNI PODACI O ZABELEŽENOM NASILNOM EKSTREMIZMU I TERORIZMU	14
3.3 ISLAM I ISLAMSKE ZAJEDNICE U SRBIJI	16
3.4 SADAŠNJA SITUACIJA	17
3.5 SAŽETAK POGLEDA INTERVJUISANIH ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA	19
4. KVALITATIVNI PODACI DOBIJENI MAPIRANJEM	20
ANEKS I	26
ANEKS II	42
ANEKS III	43

PREDGOVOR

Organizacije civilnog društva (OCD) na zapadnom Balkanu su sve više podstaknute da se angažuju na prevenciji i suzbijanju nasilnog ekstremizma (P/SNE) fokusirajući se pre svega na suzbijanje radikalizacije koja vodi ka nasilju, ali i na šire teme vezane za promovisanje tolerancije, sprečavanje govora mržnje, pomirenje i građansko obrazovanje. Ključna prepreka za efikasno programiranje prevencije i suzbijanja nasilnog ekstremizma na zapadnom Balkanu i dalje je nedostatak razumevanja postojećih aktera lokalne zajednice koji imaju kapacitet i kredibilitet da sprovode programe prevencije i suzbijanja nasilnog ekstremizma na nivou lokalne zajednice.

Zbog toga je konzorcijum sačinjen od šest OCD sa zapadnog Balkana (Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo¹, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Crna Gora i Srbija) istovremeno sproveo mapiranje širokog spektra aktera relevantnih za sprovođenje aktivnosti u oblasti P/SNE. Ova publikacija sadrži nalaze istraživanja o identifikovanim organizacijama civilnog društva, verskim organizacijama i formalnim i neformalnim grupama u lokalnim zajednicama, koje rade na području P/SNE u Srbiji, te pruža razumevanje kvaliteta i potencijala njihovih odnosa s ključnim lokalnim, nacionalnim i regionalnim akterima iz javnog, građanskog i poslovnog sektora. Mapiranje je sprovedeno korištenjem jedinstvene robusne metodologije mapiranja koju je implementirao svaki partner. Kulturni centar DamaD je angažovao istraživačko-razvojnu agenciju Seldon & Kostić i iskusan istraživački tim koji se sastoji od dr Branislave Kostić, Vukašina Simonovića i Lane Hoeflinger.

Aktivnost je deo regionalnog projekta *Zajednice na prvom mestu: Stvaranje hub-a organizacija civilnog društva za prevenciju i suzbijanje nasilnog ekstremizma – od prevencije do reintegracije* koji sprovode Centre for Legal Civic Initiatives / Centar za pravne građanske inicijative (Albanija), Hope and Homes for Children / Nada i domovi za decu (Bosna i Hercegovina), Partners Kosova – Center for Conflict Management / Partneri Kosova – Centar za upravljanje konfliktima (Kosovo), Forum MNE (Crna Gora), Center for Common Ground / Centar za zajedničku osnovu (Makedonija) i Cultural Center DamaD / Kulturni centar DamaD (Srbija), a finansijski ga podržava Evropska unija kroz Civil Society Facility and Media Programme / Program za civilno društvo i medije 2016–2017, Konsolidovanje regionalnih tematskih mreža organizacija civilnog društva.

¹ Ova oznaka ne prejudicira stav o statusu, te je u skladu sa UNSCR 1244 (1999) i Mišljenjem ICJ o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

1. IZVRŠNI SIŽE

Angažman organizacija civilnog društva, uključujući i organizacije zasnovane na veri (OZV), u prevenciji i suzbijanju nasilnog ekstremizma (P/SNE) u Srbiji je uglavnom rezultat angažovanja i finansijske pomoći međunarodnih organizacija, udruženja i donatora. Ovo istraživanje je deo napora za osnaživanje OCD i pružanje razumevanja kvaliteta i potencijala odnosa OCD s ključnim lokalnim, nacionalnim i regionalnim zainteresovanim stranama iz javnog, građanskog i poslovnog sektora.

Ovo istraživanje je deo regionalnog projekta *Zajednice na prvom mestu: Stvaranje čvorišta (huba) civilnog društva za prevenciju i suzbijanje nasilnog ekstremizma – od prevencije do reintegracije*, koji se sprovodi u Albaniji, Bosni i Hercegovini, na Kosovu, u Crnoj Gori, Makedoniji i Srbiji, a finansijski ga podržava Evropska unija kroz Program za civilno društvo i medije/ 2016–2017, Konsolidovanje regionalnih tematskih mreža organizacija civilnog društva. Koordinator projekta za Srbiju je Kulturni centar DamaD, Novi Pazar. Terenska istraživanja obavila je agencija *Seldon & Kostić* iz Novog Sada, Srbija. Agencija radi na istraživačkim i razvojnim projektima od 1996. godine.

Jedan od ključnih rezultata istraživanja je da se nasilni ekstremizam i terorizam koji su povezani s ISIS-om, ali i islamski ekstremizam (direktno ili indirektno povezan s imigrantima) doživljavaju kao problemi ili opasnosti skoro isključivo od strane OCD koje deluju u oblastima u kojima je problem prisutan kao stvarni ili je percipiran kao predstojeći problem (Sandžak, Preševo).

Preostale OCD, izvan Sandžaka i Preševa, nasilni ekstremizam povezuju s “domaćim”, uglavnom srpskim desničarskim ekstremizmom², ali i s “ekstremizmom Bošnjaka u Sandžaku”, “mađarskim ekstremizmom” ili ekstremizmom u vezi s područjem Južne Srbije, s pretežno albanskim stanovništvom.

Generalno, uprkos zvaničnoj posvećenosti Srbije borbi protiv nasilnog ekstremizma, problem nasilnog ekstremizma u Srbiji nije naglašen od strane Vlade i glavnih medija, dok značajan deo političkih stranaka³ i OCD insistira na tome, dok oni (generalno) razumeju nasilni ekstremizam kao “domaći” (desničarski) ekstremizam.

Istraživanje takođe pokazuje da srpsko društvo, generalno, nije razvilo potrebnu svest da bi prepoznalo i identifikovalo nasilni ekstremizam kao takav, niti ga doživljava kao realan i ozbiljan problem. Čak i OCD koje se uglavnom bave migrantima nisu razvile konkretne programe koji bi uključivali prevenciju i suzbijanje nasilnog ekstremizma (P/SNE).

Stoga OCD koje rade izvan Sandžaka i juga Srbije sagledavaju ovaj problem

2 Najnovije istraživanje Antifašističke koalicije *Mapiranje nasilnog ekstremizma i građanskog otpora*, čiji delimični rezultati su objavljeni 23. 10. 2018. u Novom Sadu ukazuje na 26 ekstremno desničarskih (pro-srpskih) organizacija u čijem delovanju je ozbiljno prisutan nasilni ekstremizam.

3 Opozicione stranke.

samo ako su uključene u međunarodne projekte koji se fokusiraju na P/SNE (Beogradski centar za sigurnosnu politiku (BCBP), Centar za proizvodnju znanja i veština Novi Sad, Ženski Centar za podršku, Centar za slobodne izbore i demokratiju (CeSID), Helsinški odbor za ljudska prava, Antifašistička koalicija...).

2. METODOLOGIJA

Izvori

Prva faza istraživanja/mapiranja bila je identifikacija relevantnih OCD. U ovoj fazi, kontaktirali smo 14 potencijalnih izvora informacija o OCD u Srbiji koje se bave P/SNE. Posebno je važna komunikacija sa 9 organizacija koje smo smatrali najverovatnijim izvorom informacija: UNDP (Program Ujedinjenih nacija za razvoj), RCC (Veće za regionalnu saradnju), OEBS (Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju), IOM (Međunarodna organizacija za migracije) Hedayah (Međunarodni centar izvrsnosti za suzbijanje nasilnog ekstremizma), GCERF (Globalni fond za angažovanje i otpornost zajednice), USAID u Srbiji, UNHCR (Agencija UN-a za izbeglice) u Srbiji; ICMC (Međunarodna katolička komisija za migracije) u Srbiji. Sa svim navedenim organizacijama pokušali smo da komuniciramo putem e-maila i telefona.

Uspeli smo ostvariti neposrednu saradnju s OEBS-om i USAID-om u Srbiji, što nam je pomoglo da stvorimo polaznu bazu OCD-a, kao i s Grupom za međunarodnu saradnju i evropske integracije u Srbiji, koja se do sada nije bavila ovim područjem, ali su nam ukazali na OCD koje jesu.

U komunikaciji s gore spomenutim donatorima nismo bili u mogućnosti dobiti kvalitetne informacije, prvenstveno zato što nisu uspostavili protokole za razmenu informacija s trećim stranama, posebno za istraživačke svrhe ove vrste. S tim na umu, većina nas je uputila na svoje internetske stranice, uz napomenu da nije njihova uobičajena praksa pojedinačno pružanje informacija o sprovedenim ili planiranim projektima te o njihovoj saradnji s organizacijama civilnog društva u zemlji. Isto važi i za većinu međunarodnih nevladinih organizacija s kojima smo kontaktirali.

Zvanične institucije su odbile odgovoriti na naše ponovljene zahteve za informacijama.

U ovoj početnoj fazi kontaktirali smo nekoliko mreža organizacija civilnog društva s kojima smo uspostavili saradnju (Civilna Vojvodina, SOS Vojvodina, Mreža Žene, mir i bezbednost, Koalicija za medije – NUNS, UNS; Nacionalna koalicija za decentralizaciju, Mreža Žene protiv nasilja, Mreža MODS za decu Srbije, Antifašistička koalicija i Evropski pokret u Srbiji). Svaka od tih mreža procenjena je kroz najmanje jednog člana, a obično kroz nekoliko njih.

Akteri

Na osnovu iskustva stečenog u ovom projektu, smatramo da se sledeći akteri u Srbiji trebaju smatrati relevantnim za razvoj i sprovođenje projekata prevencije i suzbijanja nasilnog ekstremizma:

- ORGANIZACIJA ZA EVROPSKU BEZBEDNOST I SARADNJU (OEBS), Misija u Srbiji – Perry, Valery, koordinatorka projekta
- OSCE Misija u Srbiji – Bakić, Branka, nacionalna programska službenica
- KULTURNI CENTAR DAMAD, Novi Pazar – Dervišhalitović–Šarenkapić, Zibija, izvršna direktorka
- BEOGRADSKI CENTAR ZA BEZBEDNOSNU POLITIKU (BCBP) – Stojanović Gajić, Sonja, direktorka
- KNOW HOW CENTER (Centar za proizvodnju znanja i veština), Novi Sad – Bu, Ana, starija konsultantkinja
- GRUPA ZA MEĐUNARODNU SARADNJU I EVROPSKE INTEGRACIJE u Srbiji – Atanasković Opačić, Sanja (nije bila uključena u ovu oblast, niti je bila deo tima, ali u budućnosti planira da se više angažuje)
- CIVILNI RESURSNI CENTAR (CRC), Bujanovac – Janjić, Lidija, predsednica
- AKADEMSKA INICIJATIVA FORUM 10, Novi Pazar – Kladničanin, Fahrudin, programski koordinator
- URBAN-IN, Novi Pazar – Biberović, Sead, predsednik
- HELSINŠKI KOMITET ZA LJUDSKA PRAVA, Srbija – Kisić, Izabela, izvršna direktorka
- CESID – Orestijević, Emilija, projektna koordinatorka
- EVROPSKI POKRET U SRBIJI – Živojinović, Maša, projektna menadžerka
- ANTIFAŠISTIČKA KOALICIJA – Srđić, Marija, projektna koordinatorka
- NEZAVISNO UDRUŽENJE NOVINARA SRBIJE (NUNS) – Sejdinović, Nedim, predsednik

Kada su u pitanju projekti koji su imali najveću važnost za anketirane organizacije civilnog društva i za širu javnost, to su nesumnjivo projekti koje je ili direktno finansirala ili inicirala i finansirala:

Misija OEBS-a u Srbiji, Britanska ambasada i Britanski savet, Ambasada Holandije, Ambasada Norveške, Norveška vlada i NUPI (Norveški institut za međunarodne poslove), Međunarodni komitet za spasavanje, USAID – SAD, Evangelička luteranska crkva u Americi (ELCA), Fondacija Hanns Seidel, UNOPS, Fondacija za otvoreno društvo – Srbija, Kanadska agencija za razvoj i saradnju – CIDA, Švajcarska agencija za razvoj i saradnju – SDC, DFID – Velika Britanija, Nacionalna zadužbina za demokratiju (NED) Washington DC, SAD; Švajcarski nacionalni savet mladih (SNYC), Švajcarska; Fondacija Schüler Helfen Leben (Učenici pomažu život) i Helsinški odbor za ljudska prava.

Postoji vrlo mali broj značajnih projekata koje finansira ili inicira Vlada Srbije.

Opseg mapiranja; klasifikacija prema P/SNE i po geografskom principu //////////////

Kako bi prikupili podatke, naš je tim kontaktirao 67 organizacija civilnog društva. Od njih, 44 OCD prihvatile su saradnju i složile se da s nama podele podatke i svoja gledišta. Stoga, ovo mapiranje OCD-a koje se bave P/SNE u Srbiji pokriva 44 organizacije civilnog društva.

Odabrane OCD klasifikovane su po grupama (a, b i c), u zavisnosti od stepena i vrste angažovanja u P/SNE:

a⁴) OCD koje se bave specifičnim aktivnostima P/SNE ili se direktno bave pokretačima nasilnog ekstremizma preko ili unutar dela Srbije (mapirano 20 organizacija: 7 iz Beograda, 6 iz Vojvodine, 4 iz Sandžaka, 2 iz Srbije bez Sandžaka i Preševa i 1 iz Preševa)

b) OCD koje se bave i/ili P/SNE relevantnim aktivnostima koje se indirektno bave pokretačima nasilnog ekstremizma u zemlji ili nekom delu Srbije (mapirano 11 organizacija: 6 iz Beograda i 5 iz Vojvodine)

c) OCD koje trenutno ne provode ni jedan P/SNE specifičan ili P/SNE relevantan posao, ali koje bi, na temelju njihovog trenutnog mandata, mogle biti zainteresovane za sudelovanje u čvorištu (hubu) (mapirano 13 organizacija: 6 iz Beograda, 5 iz Vojvodina, 2 iz uže Srbije bez Sandžaka i Preševa)

Ukupno, u svim grupama, 19 OCD je mapirano u Beogradu, u Vojvodini 16, u "užoj Srbiji bez Sandžaka i Preševa" 4, u Sandžaku 4 i u Preševu 1.

OCD iz Beograda, po pravilu, rade u celoj Srbiji, OCD iz Vojvodine, uglavnom u Vojvodini, OCD iz Sandžaka u Sandžaku i OCD iz Preševa u Preševu. Svi oni ponekad rade projekte koji se sprovode na celoj teritoriji Srbije.

Uprkos našim naporima da mapiramo više OCD u Srbiji (izuzev Sandžaka i Preševa), nismo bili uspešni jer je većina OCD iz Srbije napustila komunikaciju zato što pitanja ekstremizma i radikalizma nisu u okviru njihovih prioritarnih oblasti i ne žele da se nose s njima.

U Sandžaku i Preševu nismo se dogovorili o saradnji s nekoliko organizacija iz različitih razloga. Neki su odbili da saraduju jer smo pominjali Sandžak (sporni termin za neke grupe) ili zbog jezičkih barijera (Preševo).

Ova geografska distribucija OCD-a koje se direktno ili indirektno bave P/SNE odražava realnu situaciju na terenu: većina OCD-a deluje u Beogradu i Vojvodini.

S druge strane, P/SNE posebno interesuje OCD koje znaju da je to “popularna/aktuelna” tema za donatore (Beograd) i one koje se svakodnevno suočavaju s ovim problemom (Sandžak, Preševo i delimično Vojvodina).

Kada je reč o organizacijama zasnovanim na veri, uspeli smo da komuniciramo samo s Ekumenskom humanitarnom organizacijom i Adrom, koje su tradicionalno orijentisane prema socijalno ugroženim osobama, izbeglicama i migrantima.

Takođe treba napomenuti da smo na adrese nacionalnih saveta svih nacionalnih manjina registrovanih u Srbiji poslali zahteve za saradnju, ali nijedna od njih nije prihvatila saradnju (verovatno zbog priprema za izbore koji su u toku).

3. KONTEKST MAPIRANJA OCD KOJE RADE U OBLASTI P/SNE U SRBIJI

Tematska pozadina, ekstremizam, radikalizam i terorizam

U međunarodnim okvirnim dokumentima, terorizam se doživljava kao poricanje demokratije i ljudskih prava, što su suštinske vrednosti EU. Zemlje članice EU, bez izuzetka, terorizam nazivaju jednim od najtežih zločina. Smatra se da su zemlje obavezne, svim raspoloživim (demokratskim) sredstvima da zaštite sve građane od terorizma u granicama svojih nadležnosti. Takođe, kao deo obaveza iz oblasti ljudskih prava, one su obavezne da garantuju građanima pravo na život, pravo na bezbednost i druga ljudska prava i slobode.

Između ostalog, to znači da su zemlje obavezne da preuzmu jasan (i sveobuhvatan) pravac delovanja u borbi protiv terorizma, s posebnim fokusom na sprečavanje i suzbijanje nasilnog ekstremizma i radikalizma koji vodi ka terorizmu (NERVT), uz podrazumevajuće poštovanje ljudskih prava i vladavine prava. U tom smislu, teorijska, ali i praktično primenjiva, definicija terorizma je veoma važna.

Da bi se neko delo okarakterisalo kao terorizam neophodno je utvrditi da li ima određene karakteristike, kao i da apsolutno ne može biti opravdano nikakvim političkim, filozofskim, ideološkim, rasnim, etničkim, verskim ili drugim razlogom.⁵ U dokumentima EU se decidno odbacuje svako izjednačavanje terorizma s nacionalnom, verskom ili etničkom pripadnošću.⁶ U praksi većine zemalja, pa i u Srbiji, nije tako.

S druge strane, u teoriji (ali i u konkretnim političkim procesima) je naglašeno prisutan stav da upotreba određenih oblika nasilja može biti opravdana u

5 Generalna skupština UN-a, *Deklaracija o merama za eliminaciju međunarodnog terorizma*, Doc. A/ RES/49/60, 1994, par. 1; i *Rezolucije Veća sigurnosti UN-a 1373* (2001), par. 3 i 1566 (2004), par. 3.

6 Ministarski savet OSCE, *Povelja o sprečavanju i suzbijanju terorizma*, Porto, 7. decembar 2002, <<http://www.osce.org/odihr/16609>>.

posebnim okolnostima i da se upotreba nasilja u tim slučajevima ne može kvalifikovati kao terorizam.⁷

Srbijanski kontekst

Kakva je, u tom pogledu, situacija u Srbiji?

Dobru opštu sliku povezanosti nasilnog ekstremizma i specifične situacije u Srbiji pruža jedan od zaključaka istraživanja koje je finansirao Britanski Savet:

“Ovaj trend bi se najbolje mogao opisati pojmovima relativne deprivacije i kulturalizacije politike. Nalazi istraživanja ukazuju da stalno pogoršavanje ekonomske situacije, rasprostranjena (politička) korupcija i nefunkcionalne institucije onemogućavaju mnogim ljudima da zadovolje svoje osnovne potrebe i ostvare svoje životne težnje s jedne strane, i favorizuju vrlo malo ljudi s jakim (političkim) vezama i bogatstvom s druge strane. Sa stalnim pritiskom zajednice i tržišne ekonomije da budu uspešni i da se dokažu, lišeni pojedinci osećaju se frustrirani, što može dovesti do pronalaženja utočišta u ekstremističkim grupama.

Ovde je veoma važan mehanizam kulturizacije politike kroz koju se prethodno identifikovane političke i ekonomske nejednakosti odomaćuju kao kulturne razlike koje su date i teško se mogu prevazići. Dakle, identitetski/kulturni faktori su sredstva za iskorišćavanje žalbi/nezadovoljstava od strane ekstremističkih grupa. Loš kvalitet obrazovanja u Srbiji i nedostatak kritičkog mišljenja dodatno olakšavaju proces kulturizacije politike. Postoji nekoliko faktora koji doprinose sveukupnoj radikalizaciji i ekstremizaciji Srbije:

- Nerešeno nasleđe prošlih sukoba, sa značajnim brojem demobilisanih vojnika koji su se borili u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, na Kosovu i u Srbiji (NATO kampanja) koji borave u zemlji i ne dobijaju odgovarajuću brigu i podršku;
- Državni sistemi pružanja psihosocijalnih usluga nikada nisu priznavali činjenicu da stanovništvo masovno pati od PTSP-a (u poređenju s BiH i Hrvatskom čiji građani su prošli kroz slična iskustva i u kojima državne strukture aktivno rade na suzbijanju PTSP-a);
- Postoje i dva dodatna važna faktora koji dalje doprinose radikalizaciji u Srbiji koji su specifična za ovu zajednicu:
 - Prvi je podela islamske zajednice na dve zvanične strukture – Islamska zajednica u Srbiji i Islamska zajednica Srbije – koje se bore za srca i umove muslimana. Međutim, ovo takmičenje samo narušava legitimitet

⁷ Sprječavanje terorizma i suzbijanje nasilnog ekstremizma i radikalizacije koji vode ka terorizmu: Pristup kroz rad policije u zajednici, OSCE, Beč, mart 2014, str. 30, <<https://www.osce.org/bs/secretariat/119226?download=true>>

obe zajednice ostavljajući prostor ekstremistima da privuku nezadovoljne vernike;

- Drugi je drugačiji tretman stranih boraca koji su se borili na proruskoj strani u Ukrajini i anti-Asadskoj strani u Siriji od strane srpskih vlasti. Prva grupa je procesuirana kao strani borci, dok je drugoj suđeno za terorizam, što je stvorilo utisak među mnogim muslimanima u Srbiji da su srpske vlasti antimuslimanske.”⁸

O nekim od ovih zaključaka biće više reči u ostatku našeg Izveštaja.

3.1 STRATEŠKI I ZAKONSKI OKVIR ZA P/SNE I TERORIZMA

Specifični izazovi i prijetnje na području terorizma i nasilnog ekstremizma koji kroz radikalizaciju mogu dovesti do terorizma, a koji su navedeni u Nacionalnoj strategiji Republike Srbije su:

Srbija je 19. oktobra 2017. godine usvojila *Nacionalnu strategiju za sprečavanje i borbu protiv terorizma za period 2017–2021. godine* (u daljem tekstu Nacionalna strategija), čiji sastavni deo je i *Akcioni plan za njeno ostvarivanje* (u daljem tekstu Akcioni plan).

U Nacionalnoj strategiji se nasilni ekstremizam prepoznaje kao “pojava koja može eskalirati u terorizam”. U Strategiji se kao prednosti Srbije u borbi protiv terorizma (i nasilnog ekstremizma) navode: “(...) građansko društvo, zaštita manjinskih prava u Republici Srbiji na nivou najviših standarda i postojeća verska tolerancija između najvećih verskih zajednica”⁹.

Kao slabosti se navode: “nedovoljna integrisanost pojedinih grupa u društvo, slabljenje uloge porodice kao posledica globalnih tendencija i zloupotrebe društvenih mreža za širenje netrpeljivosti i ekstremnih stavova.”

Kao pretnja prepoznato je “učešće određenog broja državljana Republike Srbije u oružanim sukobima u inostranstvu i njihov povratak u zemlju”.

Specifični izazovi i pretnje u oblasti terorizma i nasilnog ekstremizma koji radikalizacijom može dovesti do terorizma navedeni u Nacionalnoj strategiji Republike Srbije su:

“– etnički motivisani ekstremizam i separatističke tendencije na pojedinim delovima teritorije, s mogućnošću prerastanja u terorizam, posebno u vezi s jednostrano proglašenom nezavisnošću Kosova i Metohije;

8 Predrag Petrović, Isidora Stakić, BCBP (2018), *Western Balkan Forum for Extremism Research*, British council, str. 4.
9 *Nacionalna strategija za sprečavanje i borbu protiv terorizma za period 2017–2021. godine*, str. 2.

- delovanje pripadnika i simpatizera radikalnih islamističkih pokreta i organizacija, organizaciono i funkcionalno povezanih sa sličnim pokretima u regionu i šire;
- kontinuirano propagandno delovanje radikalnih verskih propovednika, pojedinaca ili grupa koji tendencioznom interpretacijom verskog učenja svesno šire ideologiju nasilnog ekstremizma, kao i radikalizaciju mladih i konvertita;
- povratak terorističkih boraca iz konfliktnih područja u Srbiju ili države regiona, dodatno radikalizovanih i osposobljenih za izvršenje terorističkog napada, koji mogu da posluže kao negativan model;
- opasnost od infiltracije terorista u uslovima masovnog priliva migranata i izbeglica koji prevazilazi kapacitete Republike Srbije za prihvatanje.”

U Nacionalnoj strategiji je, na insistiranje EU, preformulisani stav Srbije izražen u nacrtu Nacionalne strategije da su jedan od najvećih problema “društvene mreže, kojima se širi netrpeljivost i ekstremni stavovi”, tako da u konačnoj verziji stoji da je problem “zloupotreba društvenih mreža”.

Pored Nacionalne strategije, usvojeno je još nekoliko dokumenata važnih za ovu oblast:

- Nacionalna strategija za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma, s Akcionim planom za njenu realizaciju – za period od 2015. do 2018. godine, usvojena 31. decembra 2014;
- Strategija prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom, i zaštite žrtava za period od 2017. do 2022. godine, usvojena 2017. godine;
- Nacionalna strategija za rešavanje pitanja izbeglica i interno raseljenih lica (2015);
- Akcioni plan za Poglavlje 24 – Pravda, sloboda i bezbednost (2016);
- Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije (2013);
- Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma („Službeni glasnik RS”, br. 20/09, 72/09, 91/10 i 139/14), usvojen 2016. godine;
- Zakon o ograničavanju raspolaganja imovinom u cilju sprečavanja terorizma („Službeni glasnik RS”, broj 29/15), usvojen 2015. godine.

Od posebnog značaja su izmene i dopune Krivičnog zakonika Republike Srbije (14. oktobar 2014. godine): Član 386a i 386b Krivičnog zakonika RS zabranjuje neovlašćeno učešće u ratu ili oružanom sukobu u stranoj zemlji i određuje kazne od šest meseci do pet godina za učešće pojedinca; za regrutovanje, ohrabrivanje drugih, organizovanje grupe ili obuku drugih, opremanje ili stavljanje na raspolaganje opreme ili prikupljanje i davanje novca za ove svrhe je kazna od dve do deset godina zatvora. Pod ovaj zakon potpadaju i stranci koji učestvuju u organizovanju učešća u ratu u stranoj zemlji – što se kažnjava s dve do deset godina.

U tom kontekstu su posebno zanimljive kritičke primedbe jednog dela OCD, koje naglašavaju da sudstvo u Srbiji nema isti tretman boraca iz Srbije na ratištima u Ukrajini i na Bliskom istoku.

Srbija je partner u Globalnoj koaliciji za borbu protiv ISIS-a i Radne grupe Koalicije za borbu protiv stranih terorista i donirala je oko 10 tona municije za borbu protiv ISIS-a 2016. godine.¹⁰

Uprkos zvaničnom zalaganju Republike Srbije za suzbijanje svakog ekstremizma, veliki otpor opozicije i građanskih OCD izazivaju istupe državnog vrha koji često veću pretnju po državu vidi u opoziciji i građanskim OCD, nego u narastajućem ekstremizmu. Primer: na skupu *Ka bezbednoj Srbiji*, koji je organizovala ekstremno desničarska NVO *Nacionalna avangarda* bili su predsednik Srbije, premijerka, ministar vojske Srbije i drugi. Na skupu je, između ostalog, rečeno: “Najintenzivniju pretnju Srbiji predstavlja prikriveno delovanje spoljnog faktora koji najčešće koristi mehanizme svojih specijalnih službi. Na taj način vrše se određene zloupotrebe i stavljaju se u funkciju pojedinci, naglašavam pojedinci, iz redova opozicionih političkih partija, pojedini delovi medija. Takođe, nije retka pojava da se pojedini delovi NVO sektora stavljaju u neku destruktivnu i subverzivnu funkciju.” (predstavnik Bezbednosno informativne agencije BIA, Marko Parezanović).

3.2 ZVANIČNI PODACI O ZABELEŽENOM NASILNOM EKSTREMIZMU I TERORIZMU

Podaci iz najnovijeg istraživanja¹¹ o prisustvu nasilnog ekstremizma u Srbiji ukazuju na sledeće:

“Nasilni ekstremizam nije ozbiljan problem u Srbiji. Ne samo da se mali broj pojedinaca pridružio militantima u Siriji, već je i mali broj nasilnih ekstremista prisutnih u Srbiji. S tim u vezi, Ministarstvo unutrašnjih poslova procenilo je da

10 <https://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2016/272231.htm#SERBIA>

11 Predrag Petrović, Isidora Stakić, Belgrade Centre for Security Policy (2018), *Western Balkan Forum for Extremism Research*, British council, str. 4, https://www.britishcouncil.rs/sites/default/files/erf_report_serbia_2018.pdf

se 49 osoba pridružilo ISIS-u ili Al-Qaida grupacijama i grupama, što su relativno skromne brojke u poređenju s drugim zemljama zapadnog Balkana. Na sličan način, ovo istraživanje procenjuje da ne postoji više od 100 nasilnih islamskih ekstremista koji su grupisani u tri mesdžida u Novom Pazaru. Većina njih je dobro poznata lokalnoj zajednici. Međutim, još uvek postoji zabrinutost u vezi s pitanjem ekstremizma, sa značajnim brojem nepoznatih nasilnih ekstremista, pojedinaca koji ne prihvataju sadašnje nasilne ideologije ili grupe, ali su spremni braniti, oružjem, svoje 'prijatelje' i 'braću', kao i njihovu veru. Uz to, zabrinjava i činjenica da postoji trend širenja nenasilnih ekstremističkih i radikalnih uverenja među građanima Srbije, posebno među mladima i romskom populacijom.”

Napredak Srbije u oblasti suzbijanja nasilnog ekstremizma i terorizma se ogleda i u činjenici da je 2016. godine registrovano oko 110.000 migranata od ukupno 135.000 koji su prošli kroz zemlju. Međutim, još uvek postoje značajni propusti u proveru i obradi podataka, na šta ukazuje podatak da je najmanje jedan izvršilac terorističkih napada u Parizu 2015. prošao kroz Srbiju kao izbeglica.¹² Podaci za 2017. pokazuju da se pozitivan smer u ovoj oblasti nastavlja, uz smanjen broj migranata.

Primenom izmenjenog Krivičnog zakonika u Srbiji su zabeležena i prve presude za građane Srbije koji su se borili u stranim zemljama:

24. maja 2016. godine Nebojša Stefanović, ministar unutrašnjih poslova RS, izjavio je da potencijalni rizik po bezbednost Srbije predstavlja opasnost od povratka srpskih državljana sa stranih ratišta, naročito od povratka džihadista iz Sirije i Iraka, koji su se borili u okviru neke od terorističkih organizacija s tih prostora.

6. aprila 2018. godine, Odlukom Specijalnog suda u Beogradu, sedmočlana grupa islamskih ekstremista iz Srbije, uglavnom iz Novog Pazara, prvostepeno je osuđena na ukupno 67 godina zatvora za niz krivičnih dela terorizma i saradnju s ISIL-om, kao i regrutaciju državljana Srbije za ratišta na Bliskom istoku. Ova vest je imala izuzetnu medijsku promociju.

Do oktobra 2018. godine Više javno tužilaštvo u Beogradu krivični postupak pokrenulo je protiv 45 lica zbog učešća na stranim ratištima (gotovo isključivo – Ukrajina i Bliski istok), dok se postupak za organizovanje učešća u sukobima u inostranstvu vodi protiv dva lica.

Do oktobra 2018. godine, doneto je ukupno 28 osuđujućih presuda protiv državljana Srbije koji su učestvovali u ratu u Ukrajini, od kojih 26 pravosnažnih na osnovu priznanja krivice i nagodbe s Tužilaštvom. Protiv četiri učesnika izrečene su zatvorske kazne, dok je ostalima izrečena uslovna kazna.

Ostalih 17 osuđujućih presuda se odnosi na učešće u ratovima u Iraku i Siriji.

Zvanični predstavnici Srbije u javnom obraćanju ističu da se sa zapadnog Balkana na strani ISIS-a bori oko 800 građana, ali da je najveći broj njih s teritorije BiH i s Kosova, dok ta pojava nije posebno prisutna u Srbiji (Ministar Stefanović).

26. marta 2015. godine Meho Omerović, poslanik u Skupštini Srbije (jedan od inicijatora izmena Krivičnog zakonika), je izneo tvrdnju da po njegovim saznanjima "80 ljudi s pasošem Srbije ratuje u Ukrajini i 40 u Siriji"¹³.

Prema srpskim obaveštajnim podacima, dostupnim javnosti, islamistički regruteri su najaktivniji u većinski bošnjačko-muslimanskom regionu Sandžaka u jugozapadnoj Srbiji, na Jugu Srbije naseljenom Albancima i u oblastima gde ima dosta romskog stanovništva, kao što je Smederevo u centralnoj Srbiji i beogradsko predgrađe Zemun.

3.3 ISLAM I ISLAMSKJE ZAJEDNICE U SRBIJI

U Srbiji (bez Kosova) ima oko 280.000 muslimana, koji čine 3,6% stanovništva. Oni uglavnom pripadaju bošnjačkom i albanskom narodu. Muslimani su i pripadnici manjih etničkih grupa kao što su Aškalije, Egipćani, Goranci, Romi i Turci. Muslimani su većina u oblastima Sandžaka i južne Srbije u Novom Pazaru, oko 85%, Sjenica 80%, Bujanovac 60%, Tutin 95% i Preševo oko 90% stanovništva. Muslimani u Srbiji su uglavnom organizovani u dve zajednice:

- Islamska zajednica Srbije (IZS), sa sedištem u Beogradu;
- Islamska zajednica u Srbiji (IZuS), sa sedištem u Novom Pazaru.

Uz njih, aktivna je i Islamska zajednica Kosova (IZK), sa centrom u Prištini.

Većina muslimana u Srbiji smatra da je paralelno postojanje nekoliko islamskih verskih organizacija izvor napetosti i da negativno utiče na ukupnu situaciju među islamskim vernicima u Srbiji.

3.4 SADAŠNJA SITUACIJA

• Opasnost od nasilnog ekstremizma koji je povezan s ISIS-om i muslimanima uopšte i – direktno ili indirektno – s migrantima

Ovo pitanje se doživljava kao problem/opasnost prvenstveno od strane organizacija koje deluju na području Sandžaka, gde je prisutan značajan procenat Bošnjaka i na jugu Srbije, gde je veći procenat građana albanske nacionalnosti. Slična percepcija nasilnog ekstremizma prisutna je u javnosti ostalih delova Srbije samo povremeno i po pravilu – traje veoma kratko. To se najčešće dešava u slučaju incidenata s migrantima ili kada se u medijima pojave informacije o hapšenjima osoba koje su optužene za terorizam.

Zbog toga OCD koje deluju van Sandžaka i juga Srbije ovaj problem ozbiljno percipiraju samo ako su bile uključene u međunarodne projekte koji su imali za temu P/SNE (Beogradski centar za bezbednosnu politiku (BCBP), Centar za proizvodnju znanja i veština Novi Sad, Centar za podršku ženama, Centar za slobodne izbore i demokratiju (CeSID), Helsinški odbor za ljudska prava, Antifašistička koalicija...).

Ostale OCD, po pravilu, nasilni ekstremizam vezuju za “domaći”, pretežno srpski desničarski ekstremizam¹⁴, ali i za “ekstremizam Bošnjaka u Sandžaku” (često se vezuje za Muamera Zukorlića, bivšeg glavnog muftiju Mešihata Islamske zajednice u Srbiji), “mađarski ekstremizam” (delovanje mađarske stranke *Jobbik Magyarorszáért Mozgalom* u Vojvodini) i generalno za “područje Preševo, Bujanovac, Medveđa” na jugu Srbije, gde pretežno žive građani albanske nacionalnosti.

Čak i mnoge organizacije koje se direktno bave migrantima do sada nisu imale nikakve dodirne tačke s temom nasilnog ekstremizma (Centar za zaštitu i pomoć tražiocima azila, Atina – Udruženje građana za borbu protiv trgovine ljudima i svih oblika rodno zasnovanog nasilja).

Generalno, uprkos zvaničnom zalaganju Srbije za borbu protiv nasilnog ekstremizma, problem nasilnog ekstremizma u Srbiji država i mejnstrim mediji ne stavljaju u prvi plan, dok značajan deo opozicionih građanskih partija i OCD insistira na njemu, ali pri tome (po pravilu) imaju u vidu “domaći” (desničarski) ekstremizam.

14 Najnovije istraživanje Antifašističke koalicije *Mapiranje nasilnog ekstremizma i građanski otpor*, čiji delimični rezultati su objavljeni 23. 10. 2018. u Novom Sadu ukazuje na 26 ekstremno desničarskih (pro-srpskih) organizacija u čijem delovanju je ozbiljno prisutan nasilni ekstremizam.

S druge strane, negativno prikazivanje migranata je povremeno prisutno u javnosti. Po pravilu, radi se o situacijama koje dobijaju veliku medijsku pažnju, a odnose se na bilo kakve akcije ili događaje koji ukazuju na trajni boravak migranata u Srbiji – upis dece migranata u škole oko Šida i u samom Šidu u 2017. godini, pokušaj Danskog saveta za izbeglice da kupi 15 napuštenih kuća u okolini Kragujevca i da naseli migrante koji su izazvali proteste poljoprivrednika iz 23 sela u susedstvu Kragujevca – protesti i dalje traju.

Opasnost od “domaćeg” nasilnog ekstremizma

Kao što je već rečeno, pod “domaćim” nasilnim i potencijalno nasilnim ekstremizmom OCD i jedan deo građanske javnosti u Srbiji prevashodno podrazumeva srpski desničarski nacionalizam. Ova vrsta nacionalizma u Srbiji nastala je krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina prošlog veka. Među najglasnijim zagovornicima “čiste Srbije” i “velike Srbije” devedesetih godina bili su ljudi koji su danas na čelu Srbije (gospodin Aleksandar Vučić, sadašnji predsednik Republike Srbije: “100 Muslimana za jednog Srbina”; gospodin Igor Mirović, sadašnji predsednik Izvršnog veća Vojvodine: “Svim Hrvatima ćemo dati po sendvič i besplatni autobuski prevoz u jednom pravcu da odu iz Vojvodine. Onima koji putuju dalje, daćemo dva sendviča”...). Njihovi sledbenici iz devedesetih godina, koji su bili pomereni u stranu od 2000. do 2012. godine, dolaskom Srpske napredne stranke na vlast ponovo su osnaženi. Značajan deo njih ima ratna iskustva iz ratova devedesetih. Dok je dosta pripadnika SNS-a pacifikovan i priklonjen je sadašnjoj politici saradnje s EU, značajan deo i dalje zastupa ideje “srpske Srbije” i okrenut je ekstremnim nacionalističkim stavovima. Kao što je već pomenuto, mnogi građani Srbije, posebno učesnici u ratovima devedesetih godina, imaju oružje u rasponu od malog i lakog do jurišnog oružja. Prema nalazima Aarona Karpa iz globalne organizacije Small Arms Survey, Srbija je na trećem mestu u svetu po broju komada oružja na sto stanovnika (39,1).¹⁵

Srpska desnica je izrazito negativno raspoložena prema svim nesrpskim nacijama, ekstremno su negativno raspoloženi prema migrantima. Direktni napadi na migrante se retko dešavaju, jer aktuelna vlast to ne dozvoljava, međutim – otpor prema njihovom zadržavanju u Srbiji mobiliše sve više ljudi i otpor je sve organizovaniji i odlučniji.

U tom kontekstu, desničarske i deo verskih (humanitarnih) organizacija Srpske pravoslavne crkve su izrazito negativno raspoložene prema svim migrantima, nezavisno od godina, pola i lične istorije. Pri tome, percepcija migranata kao potencijalnih nasilnih ekstremista nije dominantan razlog za otpor prema njima, već činjenica da pripadaju drugoj veri, kulturi, jezičkom području i naciji.

¹⁵ <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/T-Briefing-Papers/SAS-BP-Civilian-Firearms-Numbers.pdf>, June 2018, Pg. 4, Table 2.

3.5 SAŽETAK POGLEDA INTERVJUISANIH ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA

Ovo mapiranje OCD koje se bave P/SNE u Srbiji pokriva 44 organizacije.

Oko 60% OCD smatra da je najveći problem postojanje “domaćeg” nasilnog ekstremizma, na koji država neadekvatno reaguje.

Državnim organima se posebno zamera tolerancija prema ekstremno desnim pokretima i organizacijama, dok neke OCD i samu državu direktno ili indirektno optužuju za podstrekavanje nasilnog ekstremizma. Negativna ocena je zajednička i za male i za velike OCD, odnosno i za lokalne i za one koje deluju na području cele Srbije. Ove primedbe su u saglasnosti s rezultatima najnovijih istraživanja.¹⁶

- 12 OCD percipira kao najveći problem to što država “skoro u potpunosti ignoriše trend rastućeg desnog ekstremizma u Srbiji, koji najčešće vodi u nasilni ekstremizam, pa u krajnjoj instanci i terorizam” (intervjuisane OCD koje su iznele ovaj stav: Fondacija za otvoreno društvo, ATINA – Udruženje građana protiv trgovine ljudima i svih oblika rodno zasnovanog nasilja, Vojvođanski građanski centar, Građanske inicijative, Centar za podršku ženama, Centar za regionalizam, AFA Novi Sad, Udruženje građana za podršku evropskim integracijama Evrokontakt, Kruševac, Žene u crnom, NUNS, CINK). Neke od njih (na primer: Centar modernih veština) takođe smatra da država ignoriše nasilje i ekstremizam, ali naglašava potrebu da država stavi pod kontrolu navijačke grupe koje su izvor nasilnog ekstremizma;
- Nekoliko OCD (4) smatra da “država podstiče nasilni ekstremizam” (intervjuisane OCD koje su iznele ovaj stav: NDNV, Centar za podršku ženama, Vojvođanski građanski centar, Vojvođanski klub);
- Nekoliko OCD (3) ukazuje na selektivno sprovođenje Krivičnog zakonika u pogledu osoba koje su učestvovala u ratnim sukobima van Srbije. Stavovi: “Nema nikakvog institucionalnog odgovora na prisustvo i delovanje evropske i ruske ekstremne desnice, uključujući i njihove odlaske na Kosovo u tzv. ‘humanitarne posete’ ili učešće u omladinskim ‘kampovima za vojnu obuku’.” (intervjuisane OCD koje su iznele ovaj stav: Centar za podršku ženama, Udruženje građana za podršku evropskim integracijama Evrokontakt, Kruševac);
- Deo OCD (2) smatra da mediji u Srbiji u velikoj meri doprinose širenju ekstremizma – prevashodno se misli na srpski ekstremizam (ADRA, Beogradski fond za političku izuzetnost);

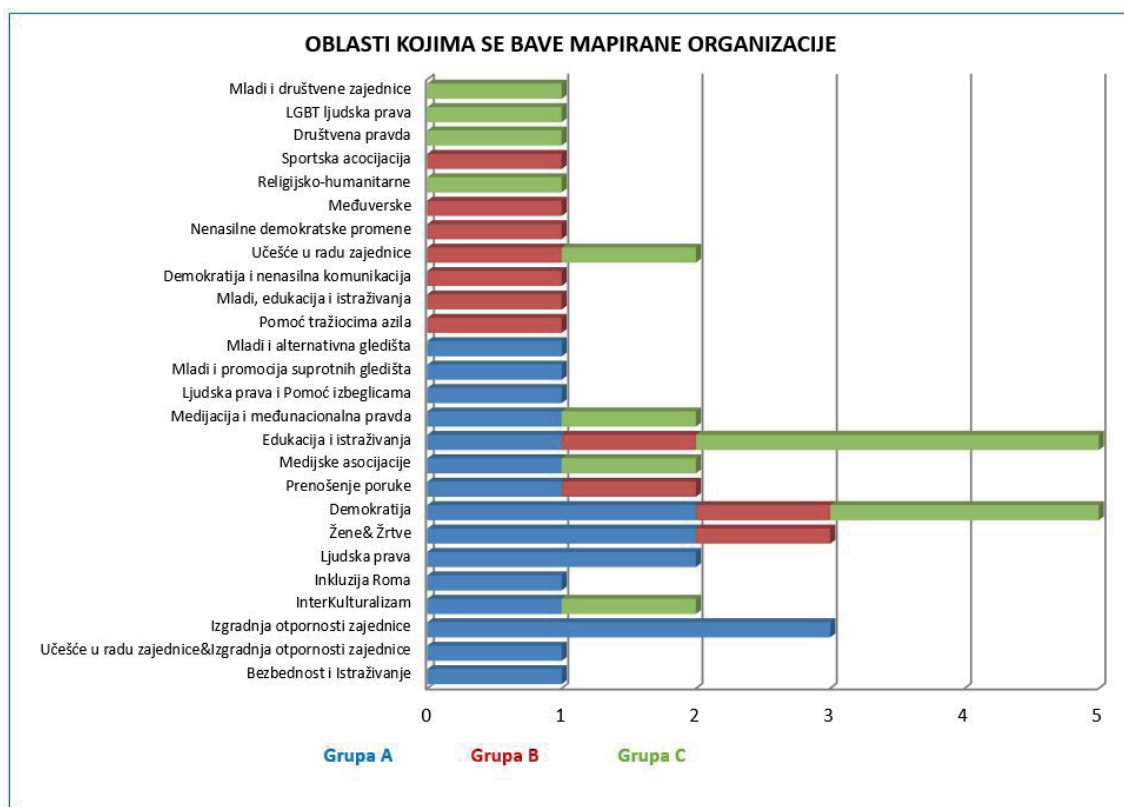
16 Extremism Research Forum, Serbia Report 2018. (Funded by UK Government): https://www.britishcouncil.rs/sites/default/files/erf_report_serbia_2018.pdf

- Neke OCD (4) smatraju da međunarodni akteri ne poklanjaju pažnju rastućem desnom nacionalizmu s elementima potencijalno nasilnog ekstremizma (Fond za otvoreno društvo, Udruženje građana za podršku evropskim integracijama Evrokontakt, Kruševac, Centar za podršku ženama, Novi optimizam, NUNS).

4. KVALITATIVNI PODACI DOBIJENI MAPIRANJEM

(koji nisu bili gore pomenuti)

Oblasti/teme kojima se pretežno bave OCD koje smo markirali
Napomena: plavom bojom su obeležene OCD iz grupe A, crvenom iz grupe B, a zelenom iz grupe C

Ocena dosadašnjih napora Srbije, AP Vojvodine, lokalnih zajednica na suzbijanju nasilnog ekstremizma

Većina OCD negativno percipira dosadašnje napore države Srbije na suzbijanju nasilnog ekstremizma.

Državnim organima se posebno zamera tolerancija prema ekstremno desnim pokretima i organizacijama, dok neke OCD i samu državu direktno ili indirektno optužuju za podstrekivanje nasilnog ekstremizma.

U pogledu nasilnog ekstremizam povezanog s terorizmom, najzastupljeniji stavovi su:

- **Neophodne su sistemske promene u oblasti obrazovanja, posebno unapređenje građanskog obrazovanja i razvijanje kritičkog mišljenja kod mladih;** veća podrška neformalnoj edukaciji. (Udruženje nastavnika sociologije Vojvodine, Helsinški odbor za ljudska prava, Noema);
- **Nasilni ekstremizam se ispoljava u sredinama u kojima mladi kao najugroženija grupa,** zbog socijalnog siromaštva i besperspektivnosti ne mogu da nađu drugi smisao i tada se identifikuju po nacionalnim ili nekim drugim uzorima. (Noema, Evropski pokret u Srbiji, Helsinški odbor za ljudska prava, CESID);
- **Država treba da menja svoj odnos prema ekstremizmu.** Programi prevencije i suzbijanja nasilnog ekstremizma su nedovoljni. Potrebno je raditi na konstantnom javnom delovanju – tematizovanju problema i nuđenju ozbiljnih alternativa. Država bi morala da utiče na medije kako ne bi doprinosili širenju ekstremizma – prevashodno se misli na srpski ekstremizam; neophodan razvoj medijskog pluralizma. (ADRA, Beogradski fond za političku izuzetnost, CK 13, YUROM Centar);
- **Problem je nesprovođenje zakona.** Nema nikakvog institucionalnog odgovora na prisustvo i delovanje evropske i ruske ekstremne desnice, uključujući i njihove odlaske na Kosovo u tzv. „humanitarne posete“ ili učešće u omladinskim „kampovima za vojnu obuku“. (Centar za podršku ženama, Udruženje građana za podršku evropskim integracijama Evrokontakt, Kruševac).

Najzastupljeniji su stavovi koji se tiču “domaćeg” ekstremizma:

- **Država skoro u potpunosti ignoriše trend rastućeg (“domaćeg”) desnog ekstremizma koji najčešće vodi u nasilni ekstremizam, pa u krajnjoj instanci i terorizam.** (Fondacija za otvoreno društvo, ATINA, Vojvođanski građanski centar, Građanske inicijative, Centar za podršku ženama, Centar za regionalizam, AFA Novi Sad, Udruženje građana za podršku evropskim integracijama Evrokontakt, Kruševac, Žene u crnom, NUNS, CINK, YUROM Centar Niš – ukupno 12 OCD, sve iz grupa A i B);
- **Džava podstiče nasilni ekstremizam;** vlast, svakodnevnim radom, delovanjem i govorenjem, direktno, kao i preko medija i institucija, podstiče ekstremizam, pa i nasilni ekstremizam. (NDNV, Centar za podršku ženama, Vojvođanski građanski centar, Građanski savet grada Kraljeva, Urban-In, Zrenjaninski socijalni forum).

Specifični stavovi

- Lokalna zajednica u Novom Pazaru, u poslednjih nekoliko godina, na inicijativu nekoliko OCD, pre svih, DamaD-a, mnogo veću pažnju posvećuje ovom pitanju i dostigla je određeni nivo u stvaranju preduslova za ozbiljan pristup i rad na ovim pitanjima. (Urban-In);
- Mladi (od 15 do 19 godina) su najglasniji i za njih postoji najveća verovatnoća da će primetiti neki od oblika nasilja. Bez obzira na njihovo tradicionalno vaspitanje veoma su optimistični i daju konkretna rešenja za probleme s kojima se susreću, uz napomenu da konkretno na teritoriji jugoistočne Srbije pored većinskog stanovništva žive i neke nacionalne manjine (Romi, Albanci, Bugari, Bošnjaci) koje se stimulišu kroz niz aktivnosti da čuvaju i neguju svoju kulturu, običaje i tradiciju. (Centar za razvoj civilnih resursa (CRCR));
- Islamski ekstremizam još uvek nije tako velika opasnost niti bezbednosni rizik u regionu. Te grupe i pojedinci deluju ali... **Mnogo je veće antiislamsko raspoloženje srbijanske javnosti.** (YUROM Centar);
- Generalno, napori svih njih su nedovoljni, ponekad nedovoljno promišljeni i osmišljeni i, uglavnom, neprilagođeni zemlji, regionu, lokalnom nivou... Poseban problem predstavlja shvatanje pojmova ekstremizam i radikalizam, uopšte. To shvatanje je često ograničeno na najuže značenje pojmova i, još češće, ekskluzivno vezano za religijski (ili možda je bolje reći - islamski) kontekst. (Urban-In).

Modeli saradnje sa državom; ocena saradnje sa državnim organima;

Formalno sve OCD imaju mogućnost saradnje sa državnim organima i lokalnom samoupravom tako što će konkurisati na njihovim konkursima. Drugih modela saradnje nema, izuzev ako su u državni organi i OCD okupljeni/pozvani da učestvuju u nekom projektu od strane međunarodnih organizacija ili institucija i donatora.

Negativna ocena je zajednička i za male i za velike OCD, odnosno i za lokalne i za one koje deluju na području cele Srbije.

Većina OCD je saglasna da država ne saraduje s OCD.

Nekoliko značajnih OCD iz Vojvodine su potpuno prekinule saradnju s organima APV, nakon promene vlasti.

Najzastupljeniji stavovi:

- **Nedostaje povezanost državnih organa s OCD;** državne institucije ne koriste znanja, iskustva i napore civilnog društva; država ignoriše OCD. (Fondacija za otvoreno društvo, Vojvođanski građanski centar, Organizacija društvenog aktivizma (ODA), NDNV, Građanske inicijative, Centar za regionalizam, Građanska akcija Pančevo, Zrenjaninski socijalni forum, Građanski savet Grada Kraljeva, Helsinški odbor za ljudska prava);
- **Nemamo nikakvu saradnju sa državnim organima i organizacijama.** (Zrenjaninski socijalni forum, Organizacija društvenog aktivizma (ODA), AFA Novi Sad, Novi optimizam, Građanska akcija Pančevo);
- **Poslednjih godina nemamo nikakvu saradnju s organima APV.** (Centar za regionalizam, NDNV, Vojvođanski građanski centar, Zrenjaninski socijalni forum, Građanska akcija Pančevo, Novi optimizam).

Ipak, 7 organizacija se pohvalno izrazilo o saradnji sa državom i lokalnim vlastima (Forum 10, Beogradski fond za političku izuzetnost, ADRA, Građanske inicijative, APC/CZA, Udruženje nastavnika sociologije Vojvodine i Civilni Resurs Centar Bujanovac), dok su neke istakle dobru saradnju s lokalnim vlastima (DamaD, Urban-In,) i s MUP-om (Helsinški odbor za ljudska prava).

OCD većinom nisu zadovoljne ovakvim vidom saradnje.

Ocena dosadašnjih napora međunarodnih organizacija, donatora i NVO //

Nema primedaba koje su značajnije prisutne među OCD, osim da “međunarodni akteri ne poklanjaju pažnju rastućem desnom nacionalizmu s elementima potencijalno nasilnog ekstremizma u Srbiji”. Pored toga, najznačajnije primedbe imaju OCD koje su bile konkretno angažovane na P/SNE i, ma kako bile pojedinačne, trebalo bi ih imati u vidu:

- Donatorske politike u ovoj oblasti nisu dovoljno koherentne, dosta novca se formalno usmerava ka ovoj temi, ali su u pitanju projekti koji suštinski nemaju odjeka u zajednici – razni performansi i predstave, projekti za koje se sazna tek kad su već završeni; na primer – jedna predstava “Forum teatra mladih” za dve godine finansiranja projekta. (DamaD);
- Jedan od obaveznih fokusa bi trebao biti na ugroženim zajednicama i omogućiti im da traže lokalne odgovore na lokalne izazove, rizike i pretnje. (DamaD);

- EU i UN ne koriste mehanizme koji bi obavezali državu na realizaciju potpisanih međunarodnih dokumenata. (Žene u crnom, Fondacija za otvoreno društvo, NUNS, NDNV);
- Dosadašnji naponi na prevenciji i suzbijanju nasilnog ekstremizma neravnomerno su raspoređeni; EU i međunarodna zajednica ulažu značajna sredstva, ali su ona većinom upućena samo jednom regionu Jugozapadnoj Srbiji; zapostavljeni Južna Srbija i AP Vojvodina. (CeSID);
- Nedovoljno podstaknuto i osnaženo angažovanje OCD. (Beogradski fond za političku izuzetnost, Novi optimizam, Građanski savet Grada Kraljeva);
- Izostale su kampanje i aktivnosti na Internetu. (Beogradski fond za političku izuzetnost);
- Međunarodni akteri ne poklanjaju pažnju rastućem desnom nacionalizmu s elementima potencijalno nasilnog ekstremizma. (Fondacija za otvoreno društvo, Udruženje građana za podršku evropskim integracijama Evrokontak, Kruševac, Centar za podršku ženama, Novi optimizam, NUNS, Građanski savet Grada Kraljeva, YUROM Centar Niš, Vojvođanski građanski centar, Mlada Srbija, Noema, Građanski savet Grada Kraljeva);
- Neophodno je prilagoditi osnovne pojmove našoj sredini: “nasilni ekstremizam, radikalizam”, to su pojmovi koji nailaze na nerazumevanje. (Centar za proizvodnju znanja i veština);
- Evropska unija, a posebno Velika Britanija je od 2016. godine otpočela s realizacijom projekta podrške suzbijanju nasilnog ekstremizma i radikalizacije preko Misije OEBS u Srbiji. Ova inicijativa je doprinela da više desetina organizacija civilnog društva dobije podršku za realizaciju različitih projekata u lokalnim zajednicama. (Forum 10, Građanske inicijative);
- Evropska unija i međunarodni donator bi trebali da imaju specijalan fokus i donatorske politike prema Sandžaku, zbog problema s kojima se region suočava. (Forum 10);
- Sve te aktivnosti se uglavnom bave posledicama a ne uzrocima nasilnog ekstremizma. Treba menjati dominantnu kulturnu matricu, a ona je u znaku kulture nasilja koja se temelji na maksimalizaciji profita kao isključivom motivu proizvodnje. (Humanitarni centar za integraciju i toleranciju (HCIT), Socijalni forum Zrenjanin);

- Situacija bi mogla da se opiše kao dim pred eksploziju. Trenutno jedino međunarodni faktor obuzdava nasilne ekstremističke organizacije i pojedince da preuzmu sudbinu Balkana ponovo u svoje ruke. Dobrim delom socijalna, ekonomska i politička dešavanja, netransparentnost, ekskluzivnost društvenih procesa, partijski protekcionizam i izuzetno neodgovorne javne institucije idu na ruku takvim ideologijama i organizacijama. (Mlada Srbija);
- EU administracija je zadovoljna “stabilokratijom”, za sada ne ulaže dovoljno podrške da pomogne civilnom društvu da reši ovaj problem. Potrebno je doneti rigorozniju zakonsku regulativu, ali ujedno i mobilisati i organizovati civilni sektor u rešavanju tog problema. (Građanski savet Grada Kraljeva).

A. OCD koje učestvuju u specifičnim P/SNE aktivnostima, koje se direktno obraćaju pokretačima nasilnog ekstremizma na teritoriji cele Srbije ili unutar jednog njenog dela

TEMA / OBLAST DELOVANJA	ORGANIZACIJA	GEOGRAFSKI FOKUS	OCD BUDŽET (EUR)	OCD CILJNE GRUPE	KONTAKT	USMERENOST / FOKUS
Bezbednost i istraživanje	Belgrade Center for Security Policy (BCSP)	Srbija	200.000	Donosioci odluka, profesionalni državni službenici zaposleni u sektoru bezbednosti, stručna javnost, građani;	Đure Jakšića 6 Beograd 011 3287226 www.bezbednost.org office@bezbednost.org	Beogradski centar za bezbednosnu politiku (BCBP) – BCBP je think-tank organizacija, nema članstvo i jedna je od najznačajnijih organizacija na planu prepoznavanja, razumevanja i kreiranja politike prema nasilnom ekstremizmu. Ciljne grupe: donosioci odluka, profesionalni državni službenici zaposleni u sektoru bezbednosti, stručna javnost, građani; Aktivnosti: istraživanja, izrada analiza i predloga praktične politike, javno zagovaranje, obrazovanje, izdavačka delatnost, stručna podrška reformama, umrežavanje svih relevantnih aktera; – istraživači BCBP su autori nekoliko analiza i studija o nasilnom ekstremizmu, kao što su: Petrović, Predrag i Qehaja, Florian (2017) <i>Violent Extremism: Beyond Foreign Fighters and Behind Numbers</i> , in Lange, S. et al (eds.) <i>Resilience in the Western Balkans</i> , Paris: EUIS., p. 93-97; Petrovic, P. (2016), <i>Islamic radicalism in the Balkans</i> , Alert - No24 - 10 June 2016. Brussels: European Union Institute for Security Studies; Stakić, Isidora (2016) <i>'Serbian Nationalism and Right-Wing Extremism'</i> , in Ejduš, F. i Jureković, P. (eds.) <i>Violent Extremism in the Western Balkans</i> , Vienna: PFP Consortium Study Group Regional Stability in South East Europe, p. 133-147; Stakić, Isidora (2013) <i>Odnos Srbije prema ekstremno desničarskim organizacijama</i> , Beograd: BCBP. Trenutno je u toku projekat <i>Zapadnobalkanski forum za istraživanje ekstremizma</i> u kom BCBP učestvuje kao jedan od regionalnih partnera. U okviru ovog projekta, izrađen je sveobuhvatan izveštaj za Srbiju: https://www.britishcouncil.rs/sites/default/files/erf_report_serbia_2018.pdf ; – BCBP je veoma dobro povezan sa srodnim organizacijama, institucijama u zemlji, regionu i svetu (Nacionalni konvent o EU, SEKO, prEUgovor, POINTPULSE, Kosovo Serbia Policy Advocacy Group); – rade istraživačke projekte s Norwegian Institute of International Affairs, Centre for European Policy Studies iz Brisela), ali i s domaćim OCD (DamaD).
Interkulturalizam	Academska inicijativa Forum 10	Sandžak i Srbija	50.000	Deca, mladi, lokalne institucije, univerziteti, političke partije, SCO, mediji	Hadžet 59 Novi Pazar office@forum10.org.rs 064/218-91-37	Akademska inicijativa Forum 10 Prevažodno se bave ljudskim pravima, nacionalnim manjinama, edukacijom mladih, prevencijom ekstremizma, zagovaranjem interkulturalizma i prevencijom nasilnog ekstremizma; Usmereni su na: Sandžak (Novi Pazar, Tutin, Sjenica, Prijepolje, Priboj, Nova Varoš) i na Jug Srbije (Preševo, Bujanovac); Od 2015. godine organizacija realizuje različite projektne inicijative koji se bave prevencijom ekstremizma i radikalizacije mladih. Projekti su usmereni na edukaciju mladih u osnovnim, srednjim školama i rad sa studentima (nisu želeli da navedu konkretne projekte).

TEMA / OBLAST DELOVANJA	ORGANIZACIJA	GEOGRAFSKI FOKUS	OCD BUDŽET (EUR)	OCD CILJNE GRUPE	KONTAKT	USMERENOST / FOKUS
Inkluzija Roma	YUROM Center, Niš	Srbija	50.000	Roma, lokalne uprave	Trg Kralja Aleksandra 2a PC Aleksandrija lokal M11 Niš	Udruženje građana YUROM Centar, Niš – udruženje je usmereno na Rome i njihove probleme, od obrazovanja do zakonskog zastupanja, problema readmisije, migranata, socijalne inkluzije, romskih naselja... Jedna su od najutemeljenijih OCD koja je usmerena na Rome; – u nekoliko projekata direktno su radili na prevenciji i suzbijanju nasilnog ekstremizma: Bezbednost Roma – analiza i istraživanje – 2015, OSI Budimpešta obezbedila je prostor i obuku romskih nevladinih organizacija za kvalitetan nenasilni odgovor na problem ekstremizma usmerenog protiv Roma; još jedan važan projekat <i>Prevencija ekstremizma u romskoj zajednici</i> – 2018, FOD, predstavljao je obuku javnih zastupnika i mladih Roma za prepoznavanje i prevenciju islamskog ekstremizma.
Ljudska prava	Helsinki Committee for Human Rights in Serbia	Srbija	---	Mladi, mediji, omladinska akademska elita, donosioci odluka, lokalne, regionalne i međunarodne institucije	Kneza Miloša 4 Beograd 0113349170 www.helsinki.org.rs office@helsinki.org.rs	Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji – osnovne teme kojima se bave su edukacija mladih u oblasti ljudskih prava, prevencija ekstremizma, tranziciona pravda, pomirenje, regionalna saradnja, suočavanje s prošlošću i objektivno tumačenje istorije XX veka u regionu; – Nasilnim ekstremizmom se bave skoro 15 godina (projekti su dostupni na sajtu HO); među realizovanim projektima su: <i>Reach out Sandzak I and II</i> (2012-2016, US government); <i>Uniting with Educators and Parents to Identify and Prevent Youth Radicalization</i> (Czech Ministry of foreign affairs, may-august 2017); <i>Play and Foster Youth for Tolerance and Understanding</i> (OSCE, 2018); <i>Mladi protiv ekstremizma – Razmišljaj svojom glavom</i> (Fundacija za otvoreno društvo, 2017-2018); – Helsinški odbor je među osnivačima Civic Solidarity Platform, mreže OCD koju čini više od 80 organizacija iz zemalja OEBS; članica međunarodne Koalicije za Međunarodni krivični sud.
Žene & žrtve	Women in Black	Srbija	100.000	Žene, žrtve nasilja	Jug Bogdanova 18/5 Beograd 0112623225 www.zeneucnom.org zeneucnom.beograd@gmail.com	Žene u crnom – aktivistkinje ženskih grupa, preživle žene iz zajednice žrtava; – najznačajniji njihov projekat na prevenciji nasilnog ekstremizma je <i>Preteći znaci fundamentalizama: demokratski i feministički odgovori</i> (2006. godine); – razvile su sistem ženskih odgovora na nasilni ekstremizam; bave se javnim istupima i protestima protiv ratnog nasilja, za zaštitu žena žrtava rata, protiv fašizma; osuđuju ratne zločine, političko i svako drugo nasilje.
Demokratija	Open Society Fundation	Srbija	3.000000	Institucije i organizacije civilnog društva, lokalna i republička vlada	Kneginje Ljubice 14 Beograd 011 3025800 www.fosserbia.org, office@fosserbia.org	Fondacija za otvoreno društvo – jedna od najvećih OCD u Srbiji; – podrška (prevashodno finansijska) projektima prevencije i suzbijanja nasilnog ekstremizma koje su realizovali: Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, CZKD, NKSS, KC REX, CK13, YUROM Centar, Savez antifašista Srbije, Antifašistička koalicija Vojvodine, Grupe 484, DamaD, Centar za nove medije Liber, Omen Teatar, Otvoreni klub Niš, udruženja KulturPark i druga.

TEMA / OBLAST DELOVANJA	ORGANIZACIJA	GEOGRAFSKI FOKUS	OCD BUDŽET (EUR)	OCD CILJNE GRUPE	KONTAKT	USMERENOST / FOKUS
Ljudska prava	Sandzak Committee for the Protection of Human Rights and Freedoms	Sandžak i Srbija	35.000	Manjine, marginalizovane grupe, žrtve diskriminacije i nasilja u porodici, mladi	1. maja 85/a Novi Pazar 020 318 464 06442817 71 sanodbor@eunet.rs	Sandžački odbor za zaštitu ljudskih prava i sloboda – prevashodno se bave ljudskim pravima, prevencijom radikalizma i ekstremizma, pitanjima demokratizacije društva i delovanja medija; deluju lokalno, na području Sandžaka; – projekti: <i>Countering Violent Extremism and Radicalization Threats in Serbia through Community – Based Early Warning and Preventive Engagement</i> (OSCE, 2017–2018); <i>Edukacija mladih o ekstremizmu</i> (2016, u saradnji s Helsinškim odborom za ljudska prava).
Kreiranje i slanje poruka	KNOW HOW Center	Srbija	250.000	Romi, deca, mladi, žene	Bulevar Jovana Dučića 25 Novi Sad 021 300 6664 060 5650111 www.cpvz.org; cpzvns@gmail.com FB: facebook.com/CPZVNS/	Centar za proizvodnju znanja i veština Novi Sad – predmet aktivnosti: interkulturalna senzitivnost, osnovna aktivnost inkluzija Roma, smanjenje nasilja i konflikata među mladima, prevencija nasilja i nasilnog ekstremizma, edukacija i osnaživanje mladih i ranjivih grupa; – od 2017. uključeni u program rada s mladima <i>NE nasilju, DA za interkulturalnost</i> , uz podršku OEBS misije u Srbiji (program Borba protiv nasilnog ekstremizma i pretnje od radikalizacije u Srbiji kroz rano upozoravanje i preventivno angažovanje na nivou zajednice – http://cpzv.org/wp-content/uploads/2018/03/brosura-ne-nasilju-da-za-interkulturalnost.pdf); – od 2018. godine uključeni su u projekat <i>Leaders Against Intolerance and Violent Extremism (LIVE) community leaders pilot training course</i> koji OSCE organizuje u Beču (jun 2018) i Varšavi (septembar 2018).
Medijska asocijacija	Independent Journalists Society of Vojvodina	Vojvodina	198.000	Novinari, medijski zaposlenici, nevladine organizacij, građani	Zmaj Jovina 3/1, Novi Sad 0214723180 www.ndnv.org FB: NDNV, ndnvn@gmail.com	Nezavisno društvo novinara Vojvodine – izgrađeno direktno sučeljavanje (neo)nacionalizmu, nacionalizmu i ksenofobiji; – organizatori i suorganizatori velikih anti-fašističkih akcija u Novom Sadu: <i>Stop fašizmu 2007. godine</i> (5.000 građana); <i>Šetnja za slobodu 2012. godine</i> , kada su se direktno sučelili s neofašističkom organizacijom Nacionalni stroj, koja je u međuvremenu zabranjena, antifašistički protest 23. oktobra 2014. s NVO Građanska Vojvodina, u okviru Građanske Vojvodine su organizovali akcije suprotstavljanja napadima ekstremista na pekare Albanaca 2008. (<i>Burek solidarnosti</i> u Somboru), 2015. organizacija protesta na kojem je bilo preko 1.000 Novosađana, zbog napada na albanske pekare nakon afere s dronom; – organizatori veoma posećenih tribina s gostima koji su poznate javne ličnosti (<i>Reči našeg vremena: totalitarizam-nacionalizam-ekstremizam-ksenofobija</i>), promocija filmova (<i>Albanke su naše sestre, Kosovo... Nazdravlje! Gëzuar!...</i>); borci protiv autohtonih nacionalističkih političkih ekstremizama, neofašizma i svih vidova nasilja.

TEMA / OBLAST DELOVANJA	ORGANIZACIJA	GEOGRAFSKI FOKUS	OCD BUDŽET (EUR)	OCD CILJNE GRUPE	KONTAKT	USMERENOST / FOKUS
Demokratija	Citizens Association for Democracy "Civic Initiatives"	Srbija	300.000	OCD, nastavnici mladi, mediji	Kneza Miloša 4, Beograd 011 3284 188 www.gradjanske.org https://www.facebook.com/GradjanskeInicijative/ civn@gradjanske.org	Udruženje građana za demokratiju "Građanske inicijative" – specifičan resurs centar za predstavnike udruženja iz cele Srbije, kao i za nastavnike građanskog vaspitanja (akreditovani seminari); bave se temom nasilnog ekstremizma i njegovom prevencijom kroz seminare za Građansko vaspitanje; od 2010. godine do danas GI su organizovale aktivnosti u okviru <i>YouthBuild</i> programa koje su doprinele većoj zaposlenosti mladih u Novom Pazaru i u Bujanovcu, u cilju smanjenja nezadovoljstva položajem u Srbiji; – godine 2018. u okviru projekta <i>Isključi predrasude</i> (projekat Misije OEBS u Srbiji) GI su organizovale obuke za nastavnike o problemu nasilnog ekstremizma, nasilja, govora mržnje i fašizma; – planiraju obuku za nastavnike iz južne Srbije o nasilnom ekstremizmu. Predstavnici GI su učestvovali na treningu prevencije nasilnog ekstremizma koji se održo u Tirani u novembru 2018.
Žene & žrtve	Women's Support Center	Srbija	150.000	Žene, mladi, ugrožene osobe	Trg srpskih dobrovoljaca 30 Kikinda	Centar za podršku ženama – feministička organizacija koja se do sada, većinom bavila ženskim odgovorom na različite predrasude, nasilje i ekstremizme. Projekti <i>Komunikacija – tolerancija – akcija; Zašto kažeš ljubav, a misliš na ...; Nulta tolerancija na nasilje</i> (nosilac projekta je Autonomni ženski Centar, a partneri sedam ženskih NVO među kojima i CPŽ); – tokom 2018. godine CPŽ koordinira projekat Vojvodanske antifašističke koalicije <i>Mapiranje ekstremizma i građanski otpor – Srbija 2018.</i>
Edukacija i istraživanje	Center for Free Elections and Democracy (CeSID)	Srbija	201.582	Građani, političke stranke, vladine institucije, nevladine organizacije, marginalizovane grupe, akademska zajednica	Belimarkovićeve 9 Beograd 0114075605 cesid@cesid.rs www.cesid.rs FB/TW: CeSIDBeograd	Centar za slobodne izbore i demokratiju (CeSID) – jedna od najvećih OCD u Srbiji, organizacija koja je snažno doprinela stvaranju osnovnih podataka za prevenciju i suzbijanje nasilnog ekstremizma; – u toku je istraživački projekat – procene stanja nasilnog ekstremizma u Srbiji; – cilj je da se identifikuje i razume trenutno stanje nasilnog ekstremizma u Srbiji, identifikuju interni i eksterni pokretači radikalizacije i nasilnog ekstremizma, grupe koje su najviše podložne (donator raspolaže podacima, tako da ne smeju da daju više informacija); – CeSID je 2016. godine sproveo <i>Istraživanje o pokretačima radikalizma i nasilnog ekstremizma među mladima u Srbiji</i> , uz podršku UNDP Srbija – jedno od najrelevantnijih istraživanja ove vrste u Srbiji, bazirano na identifikaciji uzroka (tzv. push and pull factors) nasilnog ekstremizma i radikalizma među mladima u tri odvojene grupe – Raška oblast, Južna Srbija i veliki gradovi; – osnovna delatnost CeSID-a su: Izborni program, Dobra uprava, Politička komunikacija, Istraživanja i javne politike, Odgovorna politika.

TEMA / OBLAST DELOVANJA	ORGANIZACIJA	GEOGRAFSKI FOKUS	OCD BUDŽET (EUR)	OCD CILJNE GRUPE	KONTAKT	USMERENOST / FOKUS
Medijacija i transnacionalna pravda	Center for Regionalism Novi Sad	Srbija i region	130.000	Građani Balkana, bivše Jugoslavije i Srbije kojima su bliske ideje	Laze Telečkog 6. Novi Sad 021 528 241 https://www.centarzaregionalizam.org.rs aleksandar.popov@centarzaregionalizam.org.rs	Centar za regionalizam – osnovna delatnost: decentralizacija i demokratizacija Srbije, zaštita prava nacionalnih manjina, regionalna saradnja; negovanje antifašizma i borba protiv fašizma i (neo) nacizma; zajedno s drugima u okviru Građanske Vojvodine organizovao <i>Stop fašizmu</i> 2007. godine (5.000 građana), <i>Šetnju za slobodu</i> 2012. godine, kada su se direktno sučelili s neofašističkom organizacijom Nacionalni stroj, koja je u međuvremenu zabranjena; – tradicionalno organizuju Na Fruškoj gori – statusno okupljanje javnih ličnosti okupljenih oko ideje antifašizma i multikulturalnosti; – u okviru Građanske Vojvodine su organizovali akcije suprotstavljanja napadima ekstremista na pekare Albanaca 2008. <i>Burek solidarnosti</i> u Somboru; 2015. organizacija protesta na kojem je bilo preko 1.000 Novosađana, zbog napada na albanske pekare nakon afere s dronom; – u okviru aktivnosti <i>Igmanske inicijative</i> i Civilnog dijaloga s Kosovom od 2000. godine u kontinuitetu organizuju akcije i skupove usmerene na prevenciju nasilnog ekstremizma.
Otpornost zajednice	Antifascist Action Novi Sad	Vojvodina i Srbija	nema prihoda	Mladi	Nezvanog Junaka 77 Novi Sad afanovisad@gmail.com FB:facebook.com/afanovisad	Antifašistička akcija Novi Sad – organizacija usmerena na borbu protiv svih oblika desnog ekstremizma, nacionalizma, rasizma i verskog fundamentalizma; – tradicionalna manifestacija <i>Ulice protiv fašizma</i> 9. novembra (Dan borbe protiv rasizma i antisemitizma); aktivno se suprotstavljaju desnom ekstremizmu (srpskom i svim ostalim) kroz edukaciju, proteste, muzičke koncerte, demonstracije, rad s mladima i “otvorenu fizičku konfrontaciju sa fašističkim nasilnicima kada je to bilo neizbežno”; – smatraju da je desni ekstremizam u Srbiji potencijalni izvor nasilnog ekstremizma koji postepeno pobeđuje u društvu.
Otpornost zajednice	Civil Resource Center Bujanovac	Preševo i Srbija	4.000 -50.000	Mladi, žene, marginalizovane grupe	Stepe Stepanovica 142 Bujanovac 0638397772 017 654 309 FB: https://www.facebook.com/CRC.Bujanovac/ lidijastojkovic3@gmail.com	Civilni Resurs Centar Bujanovac – osnovan za delovanje i organizovanje zajedničkih akcija mladih iz tri etničke zajednice: srpske, albanske i romske. Od 2017. godine uključuju i mlade migrante iz kampa u Bujanovcu. Akcije su različite: sport; novinske sekcije; izrada suvenira, torbica, nakita; ili pripremanje festivala u kome učestvuju učenici iz srednjih škola na srpskom i albanskom jeziku; – realizuju edukacije o trgovini ljudima i organizuju seminare na lokalne i aktuelne teme: rodna ravnopravnost, diskriminacija, stereotipi, gostoprimstvo, antidiskriminacija, nasilje, trgovina ljudima, ljudska prava, kulturološke razlike, zdravi stilovi života... – ulične akcije o skretanju pažnje na teme koje su bitne za društvo i prihvatanje izbeglica i migranata; – delovanje ove OCD je često uzimano za primer suživota Srba i Albanaca u Preševskoj dolini (jug Srbije). Tako su nekim njihovim manifestacijama prisustvovali visoki zvaničnici SAD i EU (Michael Davenport bivši predstavnik EU u Srbiji, ambasador OEBS-a...).

TEMA / OBLAST DELOVANJA	ORGANIZACIJA	GEOGRAFSKI FOKUS	OCD BUDŽET (EUR)	OCD CILJNE GRUPE	KONTAKT	USMERENOST / FOKUS
Ljudska prava i podrška izbeglicama	Humanitarian Center for Integration and Tolerance (HCIT)	Vojvodina i Ex YU	Zavisno od veličine talasa izbjeglica	Izbeglice, tražioci azila, migranti	Vojvođanskih brigada 17 Novi Sad 021 520 030 021 528 132 www.hcit.rs hcitns@gmail.com office@hcit.rs	Humanitarni centar za integraciju i toleranciju (HCIT) – HCIT je osnovan pre 20 godina od strane izbeglica. Usmeren na izbeglice, tražioce azila, migrante i građane Srbije koji imaju pravne potrebe u drugim republikama bivše SFRJ; – bave se pružanjem pravne i humanitarne pomoći i edukacijom, uz mogućnost prevoda dokumenata sa/na arapski i farski jezik; – najznačajniji projekti: <i>Dijalozi o pomirenju i poverenju</i> , <i>Prava nacionalnih manjina u Vojvodini – situacija, izgledi i potencijali realizacije</i> , <i>Škola ljudskih prava</i> , a projekat <i>Pravna pomoć izbeglicama, tražiocima azila, migrantima i građanima Srbije s pravnim potrebama u drugim republikama bivše SFRJ</i> se realizuje od 1998. godine i u toku je.
Mladi, kontraporuke	Youth Center CK13	Vojvodina i Srbija	50.000	Mladi	Vojvode Bojovića 13 Novi Sad 0214737601 www.ck13.org office@ck13.org	Udruženje građana Omladinski centar CK13 – OCD koja okuplja mlade ljude i neguje alternativnu kulturnu, političku i društvenu scenu. Usmereni su na ljudska i građanska prava, političko samoorganizovanje građana, borbu protiv nasilja, antifašizam, feminizam, veganstvo i kulturu. U toku je realizacija projekta koji je direktno usmeren na prevenciju i prepoznavanje nasilnog ekstremizma <i>Svakodnevno je političko</i> (2018/2019), koji su pokrenuli jer smatraju da nedostaje sveobuhvatna analiza problema nasilnog ekstremizma i da je jedan od problema nedostatak kvalitetne alternative.
Otpornost zajednice	Urban-In	Sandžak i Srbija		Mladi, manjine, lokalna uprava, nacionalni saveti nacionalnih manjina	1. maja bb Novi Pazar 20/331-750 63/801-16-12 www.urbanin.org office@urbanin.org	Udruženje građana Urban-In – jedna od OCD koja direktno radi na prevenciji i suzbijanju nasilnog ekstremizma, odgovarajući na njega celokupnim svojim radom. To je, pre svega, organizacija koju čine mladi i usmerena je na mlade; – njihove preokupacije su: razvoj interkulturalnosti, omladinske politike, neformalna – alternativna edukacija mladih, osnaživanje i podizanje svesti mladih, zapošljavanje i samozapošljavanje, borba protiv različitih vrsta nasilja, ekstremizma, radikalizma i drugih negativnih pojava i ideologija; – deluju na teritoriji cele Srbije, ali najviše na teritoriji srbijanskog dela Sandžaka (Novi Pazar, Sjenica, Nova Varoš, Tutin, Priboj, Prijepolje). – za sebe kažu: “Smatramo da je sve što smo radili u svom dvadesetogodišnjem delovanju, u manjoj ili većoj meri, upravo prevencija različitih ekstremizama, pa i nasilnog.” U javnosti su prepoznati kao OCD koja je permanentno posvećena prevenciji i suzbijanju nasilnog ekstremizma.

TEMA / OBLAST DELOVANJA	ORGANIZACIJA	GEOGRAFSKI FOKUS	OCD BUDŽET (EUR)	OCD CILJNE GRUPE	KONTAKT	USMERENOST / FOKUS
Omladinski alternativni narativ	Center for Development of Civic Resources (CRCR)	Srbija	36.000	Mladi, nacionalne i verske manjine, LGBT	Cara Dusana 59 Niš civilniresursi@gmail.com www.crcrnis.org	Centar za razvoj civilnih resursa (CRCR). – Centar je osnovan oktobra 2005. kao odgovor mladih ljudi na aktuelnu situaciju u regionu, a njihova prva akcija je bilo obeležavanje 10 godina od genocida u Srebrenici, kada su tražili odgovornost za taj zločin; – zvanični ciljevi Centra su: podizanje svesti i ohrabrivanje javne debate o pitanjima ljudskih prava, različitosti i tranzicione pravde na jugu Srbije, održavanje trajnog mira, promocija i zaštita ljudskih prava; – usmereni su na mlade različitih nacionalnosti (Romi, Albanci, Bugari...), različitih verskih i seksualnih opredeljenja; – bave se tranzicionom pravdom, sa fokusom na Kosovo, poštovanjem ljudskih prava, kroz integraciju albanske nacionalne manjine, obrazovanjem o uzimanju odgovornosti za rešavanje konflikata zasnovanih na nacionalnoj, verskoj, seksualnoj ili drugoj ličnoj karakteristici. 2007. godine su, uz podršku National Endowment for Democracy (NED) i Inicijative mladih za ljudska prava, osnovali Alternativni kulturni centar (AKC); – najznačajniji projekti: <i>Fostering freedom of expression, tolerance and reconciliation</i> (2014–2015, finansirao The National Endowment for Democracy (NED)), <i>East Project</i> (2015–2016, finansirala Švajcarska agencija za saradnju i razvoj (SDC) i Švajcarski Nacionalni Savet Mladih); <i>Balkan Club</i> konferencija organizovana u sklopu <i>East Project</i> . Tokom trodnevne konferencije 40 mladih iz 32 nevladine organizacije iz 8 zemalja (Srbija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Moldavija, Makedonija, Crna Gora, Albanija i Švajcarska) diskutovalo je o mogućnostima umrežavanja i zajedničkih aktivnosti. Na kraju konferencije potpisan je memorandum o saradnji koji je kamen temeljac održivosti ovog projekta. Zatim <i>Tolerancija bez ograničenja</i> koji je finansirala Fondacija Schüler Helfen Leben (Učenici pomažu život). Projektom se pokreće omladinski aktivizam u cilju sprečavanja i širenja poruka govora mržnje, a slanja poruke mira i tolerancije, učestvovalo je 100 mladih iz Bijeljine i Niša.

B. OCD koji se bave aktivnostima koje su relevantne za P/CVE i indirektno se odnose na pokretače nasilnog ekstremizma na teritoriji cele Srbije ili unutar jednog njenog dela

TEMA / OBLAST DELOVANJA	ORGANIZACIJA	GEOGRAFSKI FOKUS	OCD BUDŽET (EUR)	OCD CILJNE GRUPE	KONTAKT	USMERENOST / FOKUS
Pomoć tražiocima azila	Asylum Protection Center	Srbija	320.000	Tražiocima azila, migranti, izbeglice, maloletnici bez pratnje, žene	Sime Igumanova 14 Beograd 0113233070 0114079465 www.apc-cza.org www.azilsrbija.rs FB: Azil u Srbiji – Centar za Zaštitu I Pomoć Tražiocima Azila sediste@apc- cza.org	Centar za zaštitu i pomoć tražiocima azila – jedna od najvećih OCD u Srbiji i najveća koja se bavi migrantima, aktivno radi na unapređivanju sistema, instituta i prakse azila i upravljanja migracijom kao i na unapređivanju same azilne, izbegličke i migrantske prakse i odnosa prema izbeglicama, tražiocima azila i raseljenim licima koja su u nevolji migrirala u Srbiju, kroz pravnu, psihosocijalnu, integracijsku, i humanitarnu pomoć, podršku i zaštitu; – fokusirani su na suzbijanje predrasuda i ksenofobije, takođe i na približavanje pitanja i problema azila i izbeglištva lokalnoj i široj javnosti Srbije – sve s ciljem unapređivanja srpskog društva u civilizacijskom, demokratskom, moralnom i pravnom pogledu i s ciljem izgradnje tolerantnog i inkluzivnog društva; aktivnosti se realizuju na teritoriji cele Srbije gde se nalaze izbeglice, tražiocima azila i migranti, i to: - U sredinama gde se nalaze centri za azil: u Bogovadi, Krnjači, Banji Koviljači, Sjenici i Tutinu, Beogradu i dr. - U Zavodima za vaspitanje dece i omladine u Beogradu i Nišu. - U Prihvatilištu za strance u Padinskoj Skeli - U sredinama gde se nalaze prihvatni/ tranzitni centri za migrante, tražioce azila i izbeglice: u Preševu, Bujanovcu, Vranju, Pirotu, Nišu, Somboru, Kikindi, Dimitrovgradu, Adaševcima, Principovcu, Sidu, Beogradu, Subotici, Obrenovcu i dr. – kancelarije Centra su u Beogradu, Subotici i Preševu.
Poruke	European Movement in Serbia	Srbija	700.000	Javni službenici, nezavisne regulatorne komisije, lokalne vlasti, OCD, mediji, MST i socijalni preduzetnici, mladi, žene	Kralja Milana 31/II Beograd 0113640174 www.emins.org, http://www. facebook.com/ pages/Evropski- pokret-u-Srbiji	Evropski pokret u Srbiji – edukacija za prepoznavanje i prevenciju šovinizma i nasilnog ekstremizma; istraživanja u cilju detektovanja nasilnog ekstremizma (nisu želeli da navedu konkretne projekte); – najznačajniji dosadašnji projekti: <i>Srbija i Kosovo: Evropske perspektive i praksa</i> (2014, podrška Ambasade Danske u Beogradu); <i>Jačanje saradnje između Srbije i Albanije – Uvid u medijske sadržaje u Srbiji i mogućnosti za oblikovanje pozitivne i informisane percepcije</i> (2018, podržali Ambasada Republike Italije u Srbiji i Misija OEBS-a u Srbiji); – Evropski pokret u Srbiji ima veoma jaku i dobro organizovanu mrežu u organizacija u sledećim gradovima: Bor, Čuprija, Indija, Kikinda, Kragujevac, Kraljevo, Kruševac, Lazarevac, Leskovac, Novi Pazar, Novi Sad, Sremska Mitrovica, Subotica, Valjevo; – iako imaju organizacije u gradovima u kojima je suzbijanje nasilnog ekstremizma veoma bitno, do sada se nisu bavili ovom temom direktno.

TEMA / OBLAST DELOVANJA	ORGANIZACIJA	GEO- GRAFSKI FOKUS	OCD BUDŽET (EUR)	OCD CILJNE GRUPE	KONTAKT	USMERENOST / FOKUS
Žene & žrtve	Atina	Srbija	500.000 - 1.000.000	Žrtve trgovine ljudima, žrtve rodnog nasilja	www.atina.org.rs 0649442293 office@atina.org.rs Facebook: NGOAtina	Atina – Udruženje građana za borbu protiv trgovine ljudima i svih oblika rodno-zasnovanog nasilja – bavi se socijalnim uključivanjem za žrtve trgovine ljudima i svih oblika rodno zasnovanog nasilja; omogućava pristup sigurnom smeštaju, rešavanju građansko-pravnog statusa, porodičnoj medijaciji, psihološkoj podršci, ekonomskom osnaživanju, daljem školovanju; – pruža različite vrste materijalne podrške; – osnivač je socijalnog preduzeća Bagel Bejgl kompanije;
Mladi i obrazovanje i istraživanje	Citizens Center Vojvodina	Vojvodina	- - -	Mladi, ratne civilne žrtve, porodice i udruženja žrtava rata	Vase Stajića 20 D/1 Novi Sad 0655410346 office@vccns.org, www.vccns.org	Vojvodanski građanski centar – bave se, između ostalog, prevencijom nasilnog ekstremizma; – treneri VCC-a obučeni su za rad na temi suzbijanja ekstremizma i ta znanja koriste u edukaciji mladih u Novom Sadu, Vojvodini, BiH i na Kosovu. Uglavnom su aktivnosti vezane za ovu oblast bile edukativnog karaktera; posvećeni zagovaranju prava civilnih žrtava rata; – projekat <i>Neispričane priče</i> ; projekti osnaživanja ljudskih prava i suočavanja s prošlošću (realizacija regionalnih programa s mladima iz BiH, s Kosova...); – karakteristične moderne metode rada i komunikacije s mladima (proizvodnja audio i video sadržaja, produkcija dokumentarnih filmova, organizovanje diskusija i javnih debata, različiti edukativni programi, programi razmene sa zemljama u regionu i Evropi, obeležavanje značajnih datuma i događaja koji su se odigrali tokom trajanja rata u Jugoslaviji...).
Edukacija i istraživanje	Social Activism Organization	Srbija	- - -	NVO, mediji, javni sektor	Beograd 063359432 www.oda.rs	Organizacija društvenog aktivizma – obuke i tribine na temu borbe protiv ekstremizma i nasilja. Kampanja <i>Izlaz 2011. godine, Konferencija Strategija za demokratsku Srbiju 2000. godine</i> ; – dominantna delatnost zaštita i promovisanje ljudskih i manjinskih prava, informisanje, socijalna zaštita i borba protiv korupcije kroz program treninga i edukacije, program zastupanja i direktne pomoći u radu nevladinih neprofitnih organizacija; – zastupanje, program za odnose s javnošću, program socijalne zaštite i program građanskog nadzora javnih finansija.

TEMA / OBLAST DELOVANJA	ORGANIZACIJA	GEO- GRAFSKI FOKUS	OCD BUDŽET (EUR)	OCD CILJNE GRUPE	KONTAKT	USMERENOST / FOKUS
Demokratija	New Optimism	Srbija	12.500	Slobodno društvo i poštovanje građanskih prava i sloboda građana	Sindelićeva 29 Zrenjanin 062 527 069 069 553 23 35 http://novioptimizam.rs FB: https://www.facebook.com/PokretNoviOptimizam/ novi. optimizam@gmail.com	Udruženje građana Novi optimizam – jedna od najstarijih “aktivističkih” OCD, veoma uticajna u Vojvodini i u Beogradu; organizuje preko 50 programa, manifestacija, tribina i akcija godišnje u Vojvodini, Beogradu i Srbiji, mada od pre dve godine nemaju prostorije i stalno zaposlene; – OCD osnovana u Zrenjaninu 1992. godine (kultno <i>Zelena zvono</i>), kao građanska, demokratska i decentralistička; jedna od najaktivnijih i najumreženijih OCD u zemlji; – svi programi su antifašistički, usmereni protiv svih oblika nasilja; u kontinuitetu rade ozbiljnu prevenciju nasilnog ekstremizma kroz manifestacije usmerene protiv nacionalizma, verske isključivosti i netolerancije; – usmereni na promociju “bogatstva različitosti”, međunacionalnu saradnju (“ne tolerancija i suživot, već saradnja i zajedništvo”).
Demokratija i nenasilna komunikacija	Modern Skills Center	Srbija	70.000	Mladi, žene, javni službenici, NVO	Takovska 13 Beograd +381 11/344-80-08 office@cmv.org.rs @centarMV	Centar modernih veština – bavili su se nenasilnim rešavanjem konflikata i nenasilnom komunikacijom; – model rada: seminari, komunikacijske kampanje, predlozi praktičnih politika, inicijative zagovaranja, izveštaji, publikacije, škola za mlade političare i političarke; – generalno su usmereni na borbu protiv svih vrsta nasilja i borbu protiv ekstremizma; – postoje 20 godina, tako da ne žele izdvajanje projekata kojih je ukupno bilo preko 50.
Učešće zajednice	NOEMA	Vojvodina i Srbija	Zavisi od projekta	Visoko obrazovani stručnjaci, građani	Naselje 7 sekt. SKOJ-a S4/54 Bečež +381 64/170-97-32 http://garsic.wixsite.com/noema noema@neobee.netdrzenak@stcable.net	Udruženje građana NOEMA — – osnovano je 1998. godine kao socio-humanitarno, nestranačko, nevladino i neprofitno udruženje građana čiji je cilj humanitarni rad u cilju poboljšanja kvaliteta življenja domicilnog, izbeglog i raseljenog stanovništva; – posebno se bave ugroženim i ranjivim kategorijama stanovništva; – udruženje je utemeljeno na principima tolerancije, solidarnosti, saradnje i poštovanja različitosti; – NOEMA se bavila prevencijom nasilja i radom s mladim delinkventima u nizu projekata: Projekat <i>Ka boljoj budućnosti</i> je trajao 6 meseci, uz podršku IOCC-a. Putem ovog projekta su se mladi delinkventi stručno osposobili i dobili zanatske kvalifikacije. Projekat <i>Sa druge strane konflikta</i> 2002. je bio podržan od EHO-a i bavio se edukacijom mladih iz srednjih škola Opštine Bečež s ciljem učenja veština konstruktivnog razrešavanja konflikata i poštovanja prava na različitu nacionalnu i versku pripadnost drugih. O drugim projektima NOEMA više na http://garsic.wixsite.com/noema/projekti

TEMA / OBLAST DELOVANJA	ORGANIZACIJA	GEO- GRAFSKI FOKUS	OCD BUDŽET (EUR)	OCD CILJNE GRUPE	KONTAKT	USMERENOST / FOKUS
Nenasilne demokratske promene	Center for Applied Nonviolent Action and Strategies CANVAS	Ceo svet	- - -	Studenti, nenasilni aktivisti	Gandijeva 76a, Beograd, 0114100999 www.canvasopedia.org FB: https://www.facebook.com/PeoplePowerCANVAS/	CENTER FOR APPLIED NONVIOLENT ACTION AND STRATEGIES – CANVAS – organizacija civilnog društva koja danas deluje pretežno na području Afrike, Azije, Bliskog Istoka, Južne Amerike...; – osnovana u Srbiji, a čine je studenti i aktivisti nenasilnog rešavanja konflikata. Bave se “ugroženošću ljudskih i političkih prava i sloboda u nedemokratskim režimima, nenasilnom borbom za slobodu i demokratiju”. Do sada se nisu direktno bavili nasilnim ekstremizmom, ali jesu zainteresovani za ovu oblast. Poseduju zavidna znanja i praktična iskustva.
Sportska asocijacija	American Football Association of Vojvodina (SAFV)	Vojvodina, Srbija i Balkan	2.000 - 10.000	Mladi, ugrožene grupe	Srpskokrkvna 24 Indija i Masarikova 25 Novi Sad 063 1803982 office@safv.org.rs vukasin.simonovic.vp@gmail.com www.safv.org.rs	Savez Američkog Fudbala Vojvodine – regionalna sportska (američki fudbal) asocijacija, članica Srpske asocijacije američkog fudbala i organizator Balkan Bowl šampionata balkanskih zemalja u američkom fudbalu. Kroz odličnu saradnju s organizacijom HiS PRINT Ministries (Baptistička organizacija iz Teksasa, SAD) organizovali kampove za igrače i trenere iz bivših jugoslovenskih zemalja s glavnim osvrtnom na međusobnu saradnju, pomaganje i zajednički napredak u sportu za nekada zaračene nacije; – predstavnici HiS PRINT Ministries za Srbiju i Balkan, takođe jedan od pokretača osnivanja Balkanske federacije američkog fudbala; – rade na programu prevencije nasilja i nasilnog ekstremizma među navijačima na sportskim događajima; – glavne aktivnosti: Šampionat Balkan Bowl, sportski trening kampovi, edukacija profesionalaca i trenera u sportu, obezbeđivanje treninga, obuke i opreme u saradnji sa HiS PRINT Ministries (Teksas, SAD), promocija sportskog duha, sportskog načina života, prevazilaženja nacionalnog radikalizma i ekstremizma putem sporta.
Međuveraska	Ecumenical Humanitarian Organization) EHO	Vojvodina, Srbija	2.036.385	Radničke, ugrožene i marginalizovane grupe, lokalna, pokrajinska i republička vlada	Ćirila i Metodija 21 Novi Sad 021 466 588 021 650 4296 021 674 9940 0216397626 021 636 1266 http://www.ehons.org/ https://www.facebook.com/Ekumenska-humanitarna-organizacija-Ecumenical-Humanitarian-Organization-129586563727774/ office@ehons.org	Ekumenska humanitarna organizacija – EHO (raniji naziv Ekumenski humanitarni centar) – osnovana je 1993. godine na inicijativu Svetskog saveta crkava kako bi na organizovan i efikasan način odgovorila na potrebe ugroženog stanovništva Vojvodine i obezbedila humanitarnu pomoć u vidu hrane, lekova, higijenskih sredstava i ogreva svim građanima i građankama Vojvodine koji su bili u stanju potrebe, bez obzira na versku i nacionalnu pripadnost; – EHO (EHC) je bila veoma angažovana na pružanju pomoći izbeglicama nakon Oluje; – njeni programi imaju za cilj razvoj civilnog društva, usluge socijalne zaštite, dijakoniju, ekumensku i međuetničku saradnju; – svojim delovanjem vrše indirektnu uticaj na suzbijanje nasilnog ekstremizma, pružajući svim ugroženim grupama usluge i pomoć. Prisutni su i među migrantima; – u toku je realizacija projekta Pomoć za proterane Rome, koji ima za cilj da se kroz pravnu, ekonomsku, obrazovnu pomoć kao i pomoć u poboljšanju uslova stanovanja podrži proces integracije/reintegracije Roma koji su vraćeni na osnovu sporazuma o readmisiji kao i Roma koji su raseljeni s Kosova.

C. OCD koji trenutno ne sprovode bilo kakve P/CVE-specifične ili P/CVE-relevantne aktivnosti, ali koje, na temelju njihovih (do)sadašnjih aktivnosti, mogu biti zainteresovane za učešće

TEMA / OBLAST DELOVANJA	ORGANIZACIJA	GEO- GRAFSKI FOKUS	OCD BUDŽET (EUR)	OCD CILJNE GRUPE	KONTAKT	USMERENOST / FOKUS
Religijsko-humanitarna	Foundation Adventist Development and Humanitarian Work (ADRA)	Srbija	650.000 - 800.000	Roma, beskućnika, migranata, izbeglica	Radoslava Grujića 4 Beograd 0642018739	Fondacija Adventistički razvojni i humanitarni rad – ADRA (verska nevladina organizacija s fokusom na humanitarne i razvojne programe) – do sada su se bavili edukacijom i osnaživanjem; pružanjem pravne i humanitarne pomoći romskim, izbegličkim porodicama i beskućnicima, imaju kapacitet za uključivanje i rado bi se uključili u prevenciju nasilnog ekstremizma u duhu svoje vere.
Učešće zajednice	CSO for Support of European Integrations Eurocontact	Srbija	150.000	Starije osobe, osobe s invaliditetom, mladi, Romi, lokalne samouprave i OCD	Jugovičeva br.17/3 Kruševac evrokontaktsrbija@gmail.com kancelarija@evrokontakt.org www.evrokontakt.org Facebook: www.facebook.com/evrokontakt.org	Udruženje građana za podršku evropskim integracijama Evrokontakt – do sada su se bavili pružanjem raznih vrsta pomoći, edukacije i zbrinjavanja starih i invalidnih lica, roma i mladih u riziku, deluju prevashodno lokalno, u Rasinskom okrugu; – imaju kapacitet za uključivanje i rado bi se uključili u prevenciju nasilnog ekstremizma.
Socijalna pravda	Zrenjanin Social Forum	Srbija i Ex Yu	25.000	Radnici, žrtve tranzicije i privatizacije, antifašisti	Milana Stanivkovića 35/3 Zrenjanin 060/6245576 www.zsf.rs FB:facebook.com/zrenjaninskisocialniforum	Zrenjaninski socijalni forum – borba protiv fašizma, nacionalizma i nacionalnog ekstremizma (srpskog i svih ostalih u Srbiji); – specifična levičarska organizacija, izuzetno angažovana na promociji antifašizma; njenim delovanjem je sprečeno preimenovanje grada Zrenjanina u Petrovgrad; izuzetan kapacitet za okupljanje nezadovoljnih građana i borbu protiv etničkih ekstremizama; motivisani da se angažuju na prevenciji nasilnog ekstremizma.
Medijacija i tranziciona pravda	Citizens Action Pančevo	Srbija	1.500 – 2.000	Građani Pančeva	Žarka Zrenjanina 31 Pančevo +381 63/321-704 +381 63/372-298 FB:https://www.facebook.com/GradjanskaAkcijaPancevo/?ref=br_rs nik7us@yahoo.com zikszi@gmail.com	Gradanska akcija Pančevo – usmerena na zaštitu i promociju ljudskih i manjinskih prava, suočavanje s prošlošću, izgradnju kulture sećanja, građanski aktivizam; – aktivno se bore protiv fašizacije društva i protiv političkog nasilja, za ravnopravnost svih nacionalnih zajednica; – deluje na teritoriji Pančeva prevashodno; jedna od retkih koja nema svoje prostorije i opremu; motivisani da se angažuju na prevenciji nasilnog ekstremizma.

TEMA / OBLAST DELOVANJA	ORGANIZACIJA	GEOGRAFSKI FOKUS	OCD BUDŽET (EUR)	OCD CILJNE GRUPE	KONTAKT	USMERENOST / FOKUS
Edukacija i istraživanja	Belgrade Fund for Political Exelence	Srbija	- - -	Donosioci odluka, mladi političari i socijalno angažovana omladina, žene lideri, marginalizovane grupe, istraživači društvenih nauka, studenti	Koste Glavinica 9 Savski Venac Beograd 011 30 36 520 011 30 36 521 https://bfpe.org/ msavkovic@bfpe.org	Beogradski fond za političku izuzetnost – jedna od najvećih OCD u Srbiji; – osnovna delatnost: politička edukacija; osnaživanje, unapređenje položaja žena; spoljna politika i međunarodni odnosi; normalizacija odnosa i pomirenje u regionu Zapadnog Balkana; socijalna inkluzija; održivi razvoj; zaštita životne sredine; uključivanje i veće angažovanje građana u javnim poslovima; – nisu se do sada angažovali na P/CVE, osim učešća u različitim stručnim savetovanjima, konferencijama međunarodnog karaktera (konferencija u sedištu NATO-a u Briselu 2017. godine – učestvovala predsednica BFPE Sonja Liht, posvećena značaju odnosa religije i bezbednosti u kontekstu prevencije nasilnog ekstremizma; programski direktor BFPE je u Zapadnoj Srbiji (Loznica, Ljubovija, Bajina Bašta) održao seriju predavanja u novembru 2017. različitim ciljnim grupama na temu ekstremizma); – motivisani da se angažuju na prevenciji nasilnog ekstremizma.
Interkulturalizam	Center for Intercultural Communication	Srbija	Zavisi od projekata	Građani zainteresovani za interkulturalizam, kulturnu politiku i borbu protiv ekstremizma	Braće Ribnikar 56/401 Novi Sad 021 6435292 064 1398007 www.cink.rs nvcink@gmail.com	Centar za interkulturalnu komunikaciju (skraćeni naziv: CINK) – osnovna delatnost: interkulturalna komunikacija, kulturna politika, borba protiv ekstremizma, regionalizam; – suizdavači časopisa <i>Interkulturalnost</i> ; – uključeni u sučeljavanje s “domaćim ekstremizmom” u Srbiji; – značajna manifestacija okrugli sto <i>Ideološke matrice ekstremizma u Vojvodini od 2000. do 2015.</i> organizovan 21. januara 2016. godine; – okupljaju obrazovanije osobe, neguju multikulturalnost, zalažu se za interkulturalnost; – dobra saradnja sa sličnim OCD u okruženju; uticajna, smatraju sebe delom elitnom OCD, značajna na teorijskom planu, okrenuta kritici i analizi “domaćeg ekstremizma koji postaje nasilan”; – motivisani da se angažuju na prevenciji nasilnog ekstremizma.
Udruženje medija	Independent Journalists Association of Serbia (NUNS)	Srbija	508.000	Novinari, ostali medijski zaposlenici	Zmaj Jovina 3/1 Novi Sad 0214723180 www.ndnv.org fb: NDNV, ndnvn@gmail.com	Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) – profesionalno udruženje nezavisnih novinara: zalaganje za slobodno novinarstvo i medijski pluralizam, autonomiju profesije i nezavisnost novinara, unapređivanje profesionalnih i etičkih standarda novinarstva, promociju i unapređenje kulture javnog dijaloga i slobode izražavanja; – istraživačko novinarstvo; zalaganje za unapređenje medijskog zakonodavstva; organizovana osuda medijskih sadržaja kojima se propagira govor mržnje, nasilje i netolerancija; – profesionalna edukacija novinara – od 2002. godine; realizuju trogodišnji regionalni projekat o bezbednosti novinara (donator EK) u saradnji s novinarskim medijima i udruženjima iz Hrvatske, BiH, Crne Gore, Makedonije i Kosova; – nemaju stalno zaposlenih; motivisani da se angažuju na prevenciji nasilnog ekstremizma.

TEMA / OBLAST DELOVANJA	ORGANIZACIJA	GEO- GRAFSKI FOKUS	OCD BUDŽET (EUR)	OCD CILJNE GRUPE	KONTAKT	USMERENOST / FOKUS
Edukacija i istraživanje	Sociology Teachers' Association of Vojvodina	Vojvodina	1.083	Nastavnici i studenti sociologije, učenici srednjih škola, novinari	Vladike Platona 2 Novi Sad 0653193385 pstatjana@gmail.com	Udruženje nastavnika sociologije Vojvodine – između ostalog, bave se problemom nasilja u školama i vršnjačkim nasiljem uopšte; – usmereni su na afirmaciju sociologije kao nauke i kao nastavnog predmeta u srednjim školama; – organizuju stručne skupove, tribine, predavanja, stručna usavršavanja nastavnika sociologije, objavljuju publikacije, promovisu napredne pedagoške, stručne i napredne ideje, rade na edukaciji studenata sociologije; deluju na području Vojvodine; – veoma su motivisani za uključivanje u prevenciju nasilnog ekstremizma koji doživljavaju kao ozbiljnu pretnju društvu.
Edukacija i istraživanje	Center for Public Policy Research	Srbija	90.000	Sociologija, ekonomija, elektrotehnika, politikologija, filozofiju, psihologiju, javne politike i stručnjake za bezbednost, građane i grupe koje se plaše	Makedonska 21/V Beograd +381 11/303-73-64 http://www.publicpolicy.rs/	Centar za istraživanje javnih politika – nezavisna istraživačka organizacija (think-tank), koja je osnovana 2010. godine; – Centar čini grupa inovativnih istraživača i digitalnih entuzijasta koji su se do sada bavili pitanjima inkluzivne bezbednosti i društvenih promena u Srbiji; – bave se vezom između socio-ekonomskih i bezbednosnih domena od svakodnevnog značaja za građane. Primera radi, jedan od njihovih zaključaka iz istraživanja realizovanog u Novom Pazaru je da je za mlade tema zapošljavanja važnija od ekstremizma. Imaju izuzetno obrazovan tim iskusnih istraživača.
LGBT ljudska prava	Labris	Srbija	---	LGBT	Vojvode Milenka 7 Beograd 0113620513 www.labris.org.rs https://www.facebook.com/labris.beograd ; labris@labris.org.rs	Labris – organizacija za lezbejska ljudska prava – veoma aktivna OCD koja se bavi prevashodno pitanjima i problemima LGBT osoba, dobro su umrežene i imaju dobru saradnju s organizacijama civilnog društva, sa državnim organima i međunarodnim organizacijama i udruženjima; – zainteresovane za uključivanje u prevenciju nasilnog ekstremizma iz ugla pomoći LGBT osobama.
Demokratija	CRTA – Center for Research Transparency and Accountability	Srbija	---	Građani, mediji, novinari, organizacije civilnog društva, međunarodna zajednica	Topolska 22 Beograd 011 240 00 62 www.crtars	CRTA – Center for Research, Transparency and Accountability – bave se demokratskom kulturom, slobodnim i fer izborima, slobodom medija; – program realizuju kroz istraživanja, treninge i obuke s organizacijama civilnog društva, kroz rad na terenu s građanima, posmatranje izbora, praćenje rada institucija, novinarska istraživanja i fact checking; – zainteresovani da se u budućnosti bave prevencijom nasilnog ekstremizma. Dobro umrežena i utemeljena OCD.
Mladi & zajednica	Young Serbia	Srbija	50.000	Mladi, omladinska udruženja	Edvarda Griga 9/1 Beograd www.mladasrbija.org.rs FB: https://www.facebook.com/Konektuj-se-Mladi-su-Zakon-142136305805223/ nasa.kuca@mladasrbija.org.rs	Udruženje građana Mlada Srbija – bave se razvojem civilnog društva, zaštitom ljudskih prava i sloboda, podizanjem mobilnosti mladih, nivoa političke i društvene kulture i pružanjem pomoći socijalno ugroženim slojevima stanovništva; – aktivni među mladima u Beogradu, dosta dobro prepoznati u javnosti; – zainteresovani za delovanje na prepoznavanju i prevenciju nasilnog ekstremizma. Poseduju kapacitet za edukaciju.

TEMA / OBLAST DELOVANJA	ORGANIZACIJA	GEO- GRAFSKI FOKUS	OCD BUDŽET (EUR)	OCD CILJNE GRUPE	KONTAKT	USMERENOST / FOKUS
Demokratija	Kraljevo citizens council	Srbija	37.155	Žrtve korupcije, OCD, mladi	Cara Dušana 38 Kraljevo 0612075352 srdjan.cosic@gmail.com FB: https://www.facebook.com/savetkraljevo/	Gradanski savet grad Kraljeva – “watch dog” organizacija, koja se bavi antikorupcijskim programima, članica Koalicije za slobodan pristup informacijama i Kolacije za monitoring lokalnih i republičkog budžeta; – pomaže povezivanju i udruživanju predstavnika različitih organizacija civilnog društva demokratske orijentacije, kako bi svojim delovanjem doprineli afirmaciji i ostvarivanju ideje civilnog društva, ljudskih prava i demokratije, kao i rešavanju pitanja od značaja za lokalnu zajednicu; – deluju na teritoriji Kraljeva i Raškog, Ravninskog i Moravičkog okruga, gde nastoje da povežu ljude različitih nacija. - zainteresovani za delovanje na prevenciji nasilnog ekstremizma. Poseduju kapacitet za pomoć u umrežavanju.

ANEKS II

TEMA / OBLAST DELOVANJA	ORGANIZACIJA	GEO- GRAFSKI FOKUS	OCD BUDŽET (EUR)	OCD CILJNE GRUPE	KONTAKT	USMERENOST / FOKUS
Community participation; Community resilience	Cultural Center DamaD	Sandžak i Srbija	60.000 - 100.000	Lokalne zajednice – dugoročna orijentacija prema ženama i mladima, institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova: Vijeće za ravnopravnost spolova, vijećnici u lokalnim skupštinama, - lokalne i republičke institucije u formuliranju lokalnih odgovora na ekstremizam i radikalizam, rodno zasnovano nasilje i ostvarivanje kulturnih prava Bošnjaka	Kej 37. Sandžačke divizije 1/3 Novi Pazar 020/332-750 020/332-755 office@kcdamad.org www.kcdamad.org	<u>Kulturni centar DamaD</u> – organizacija sa fokusom na promociju kulture mira i tolerancije; – ohrabruju dijalog i saradnju, pospešivanje, zaštitu i promociju ljudskih i manjinskih prava; kao i osnaživanje žena i promociju rodne ravnopravnosti kao preduslova za održivi razvoj; edukovanje o demokratiji; omogućavanje građanima da aktivno učestvuju u procesu donošenja odluka; – jedna od vodećih OCD u Srbiji u pogledu P/ SNE, čija je specifičnost da deluje u sredini u kojoj je realna opasnost od nasilnog radikalizma svakodnevno prisutna, dok se potencijalna opasnost od njegovog širenja i dalje radikalizacije može samo naslutiti; – prevencijom ekstremizma i radikalizma počeo se baviti 2013. godine u okviru projekta <i>Unapređenje ljudske sigurnosti u jugozapadnoj Srbiji</i> koji je sproveodio UNDP, a finansirao Fond za razvoj UN-a. Projekat je baziran na povezivanju ljudske sigurnosti s konceptom bezbednosti na lokalnom nivou, razvoju svesti i (samo)organizovanja građana (Nedelja ljudske sigurnosti u Sandžaku, kreiranje petnaestominutnih dokumentarnih izveštaja za nacionalu TV, objavljen <i>Mali vodič kroz ljudsku sigurnost</i> - izlaganja eksperata i diskusije sa foruma); – uz podršku Švajcarske ambasade sproveden projekat <i>Integrated Response to Building Community Resilience to Extremism and Radicalism in Sandzak (I faza 2015, II faza 2016/2017)</i> . Rezultati ovih projekata su impresivni: javne ustanove u Novom Pazaru su bolje osposobljene da identifikuju i sprečavaju ekstremizam i radikalizam, razvijen je <i>Referalni mehanizam i Smernice o referalnom postupanju pružaoca usluga u slučaju dece i mladih pod rizikom od ekstremizma i radikalizma zajedno s pojedinačnim Protokolima</i> za sve uključene subjekte, pripremljeni trening paketi za podizanje kapaciteta profesionalaca za postupanje u slučaju dece i mladih pod rizikom od ekstremizma i radikalizma; napravljena je <i>Strategija Islamske zajednice za prevenciju i suzbijanje ekstremizma i radikalizma</i> ; razvijene su <i>Smernice za dekonstrukciju ekstremističkih narativa u medijima</i> , kao i za prepoznavanje i dekonstrukciju ekstremističkih narativa... Ovim su institucije, profesionalci, građani i mediji značajno osnaženi za prepoznavanje nasilnog ekstremizma. – trenutno je u toku projekat “ <i>Zajednice na prvom mestu: Stvaranje hub-a civilnog društva koji će se baviti pitanjem nasilnog ekstremizma - od prevencije do reintegracije</i> ” u kome DamaD učestvuje kao jedan od regionalnih partnera.

ANEKS III

Definicije

Imajući u vidu da terminologija vezana za nasilni ekstremizam i njegovo sprečavanje i suzbijanje može biti zbunjujuća i problematična – pojmovi se često politizuju i koriste naizmenično i često bez jasne definicije, što rezultira istim pojmovima koji se koriste za opisivanje različitih pristupa – za potrebe ovog mapiranja, korišćene su definicije koje je razvilo Veće za regionalnu saradnju u sklopu Regionalne platforme za suzbijanje radikalizacije i nasilnog ekstremizma koji vodi u terorizam i regrutovanje stranih terorističkih boraca:

i. *nasilni ekstremizam (NE)*: Naziv za fenomen kojim ljudi ili grupe, u potrazi za svojim ideološkim ciljem, pokazuju spremnost da koriste nasilje kao krajnju posledicu njihovog ekstremističkog načina razmišljanja; upotreba nasilja za ostvarivanje političkih ciljeva; proces uzimanja ekstremističkih/radikalnih (političkih, religijskih ili ideoloških) stavova i njihovo stavljanje u nasilne akcije.

ii. *prevencija i suzbijanje nasilnog ekstremizma (P/SNE)*: Upotreba neprisilnih sredstava u cilju adresiranja pokretača ili temeljnih uzroka nasilnog ekstremizma. Prema UNDP-u, “obično se razlikuje suzbijanje nasilnog ekstremizma (SNE), koje je usmereno na suprotstavljanje aktivnostima postojećih nasilnih ekstremista, i prevencija nasilnog ekstremizma (PNE), koja je usmerena na sprečavanje daljeg širenja nasilnog ekstremizma. Međutim, u praksi, inicijative su često usmerene na oba aspekta, uz kombinovani pristup.“ Ovo mapiranje uključuje OCD koje, između ostalog, rade na projektima koji su označeni ili na drugi način opisani kao SNE, PNE ili P/SNE.

Dodatne relevantne definicije:

P/SNE-specifično: OCD navedene u mapiranju trebaju biti klasifikovane kao organizacije fokusirane specifično na P/SNE kada su uključene u sledeće aktivnosti – sprečavanje i suzbijanje nasilnog ekstremizma, deradikalizacija, odustajanje od ekstremizma i reintegracija, kontranarativ i kontraporuke, izgradnja otpornosti zajednice na nasilni ekstremizam. Takve aktivnosti su dizajnirane s eksplicitnim ciljem smanjenja ili izgradnje otpornosti na nasilni ekstremizam.

Deradikalizacija: socijalni i psihološki proces kojim se predanost i uključenost pojedinca u nasilni ekstremizam smanjuje do te mere da više nije u opasnosti od učestvovanja i angažmana u nasilnoj aktivnosti, tj. pojedinac odbija nasilnu ideologiju ili verovanje i predanost upotrebi nasilja za promociju iste. Deradikalizacija se takođe može odnositi na svaku inicijativu koja pokušava postići smanjenje rizika od ponovne radikalizacije kroz rešavanje specifičnih i relevantnih pitanja vezanih za odustajanje od ekstremizma. Deradikalizacija

podrazumeva drugačiju promenu od one povezane sa samim odustajanjem od ekstremizma: podrazumeva promenu na kognitivnom nivou, a ne samo fizički prestanak nekog vidljivog ponašanja.

Odustajanje od ekstremizma: proces u kojem pojedinac doživljava promenu uloge ili funkcije koja je obično povezana s smanjenjem nasilnog učešća, tj. odbacivanje nasilja, ali ne i temeljne ideologije ili uverenja. Ne mora nužno uključivati napuštanje nasilne ekstremističke organizacije ili pokreta. Osim toga, odustajanje može proizaći iz promene uloga, na šta mogu uticati psihološki faktori kao što su razočaranje, izgaranje ili neuspeh u postizanju očekivanja koja su uticala na početno uključivanje. To može dovesti do toga da pojedinac traži drugačiju ulogu ili uloge unutar pokreta.

Reintegracija: proces kroz koji “strani teroristički borac” (STB) povratnik ili bivši nasilni ekstremista, za kojeg se smatra da ne predstavlja bezbednosnu pretnju, dobija psihosocijalnu podršku, obrazovanje, zapošljavanje ili obuku radi olakšavanja ponovnog uključivanja u zajednicu iz koje potiče ili u drugu prikladnu zajednicu.

Kontranarativ/poruka: poruka koja nudi alternativu ekstremističkom regrutovanju i propagandi. Poruke mogu pružiti alternativni odgovor ili put potencijalnim regrutovanim ekstremistima koji mogu biti u potrazi za smerom ili smislom. Kontranarativ takođe može nastojati dekonstruisati ekstremističke narative i otkriti logičke nedostatke u njima.

Otpornost zajednice: sposobnost zajednice da izdrži, odgovori na i oporavi se od širokog spektra štetnih i negativnih pojava. [Napomena: zavisno od ideje/cilja programa otpornosti zajednice, ovi naporu mogu biti kategorizirani kao P/SNE-specifični ili P/SNE-relevantni.]

P/SNE-relevantno: OCD koje su navedene u mapiranju klasifikovane su kao relevantne u domenu P/SNE, ako se bave aktivnostima koje se indirektno bave pokretačima nasilnog ekstremizma kroz programe osposobljavanje mladih i žena, vladavine prava, antikorupcijske programe, građanski angažman, programe usmerene na ljudska prava, demokratiju, dobro upravljanje, stručno obrazovanje, obrazovanje, izgradnju poverenja i angažovanje u zajednici, te rešavanje sukoba. P/SNE-relevantne aktivnosti su one čija svrha nije sprečavanje ili suzbijanje nasilnog ekstremizma, ali koje ipak doprinose smanjenju ili izgradnji otpornosti protiv nasilnog ekstremizma.

